

LUCEAFĂRUL

ANUL VI — Nr. 25 (132) — 7 DECEMBRIE 1963

REVISTĂ A UNIUNII SCRITORILOR DIN R. P. R.

Apăre simbola, la doua săptămâni — 12 PAGINI — 1,50 lei

RĂSPUNDEREA SCRITORULUI

Istoria literară a numit multă vreme cu îngăduință „boemă” acea viață leneșă de cafeana în care găsierea unui cuvânt de spirit concursa cu procurarea unui franc destinat să acopere dejunuri sărace, luate pe margini de mese, cu o foame mereu neopofită. Solitarii pletosi declamau sub lampioane, sub privirile îngrozite ale patronilor chinuți de ideea că inspirația clienților făcea să crească cifrele conturilor. S-a acreditat chiar ideea că șanțul, podul (mansarda, cu îngăduință), staulul germinează și hrănesc arta. S-a mers și mai departe: saloanele au văzut în neglijență fizică dovada peremptorie a genului. Săpunul era considerat un lux la poezi și o doză de teneală sporea chiar reputațiile.

Cimitirele lumii sînt destinate să acuze peste timp acele regimuri politice în care omul de literă dacă nu era lăchău, trebuia să moară — de cele mai multe ori — anonim. Aventurile intelectuale costau enorm și în unele locuri din lume și în zilele noastre se plătesc cu pret de sînge. S-a găsit că e pitoresc să existe poezi borfasi și mi se pare că și astăzi — în Occident — un oarecare stagiu în clanurile gangsteresti se caută pe ici, pe colo. O anumită lume modernă dorește scandalul ca pe apa vieții și lubrificatea aduce tantieme. Parcă cineva s-ar fi pus cu tirpăcopul pe spirital uman și l-ar demola cu bună știință. Otrăvurile evului-mediu sînt fleacuri pe lângă o anumită producție submediocră de literatură așijătoare. Se decretează în pofta dovezilor inatacabile că sufletul omenesc este isprăvit și că dincolo de ziua de mine nu se află decît întunerici și primejdii. O filozofie turbure a disperării la, în mîntea unor anume oameni din Apus locul echilibrului clasic. Se invocă desigur ororile unor demenți și se prezintă ca pe un lucru de bun gust cinismul. A existat și va exista o tentație de a sfida lucrul perfect, dar nu știu cum s-a făcut că tocmai acele lucruri perfecte ale omenirii au rezistat timpului și totdeauna adevăratele spirite au găsit în aceste inegalabile opere ale gândirii umane, puterea de a duce mai departe dorința de perfecțiune. În ultimul război, bombe fasciste distrugeau biserici și palate de valori inestimabile, în numele unei civilizații viitoare, vai, o civilizație a cizmei, a gorilei și în același timp, un german consola pe năpăstuiți cu armoniile sale dumnezeiești. În adăposturi, în furtuni, pe mare, în cele mai nenorocite clipe ale onora, Ludwig van Beethoven mingia sufletele.

Civilizația a crescut prin toate mizeriile ei un monument internațional al spiritului, clar și atotcuprinzător, armonios și splendid. El este format din pietre uluitoare, din culori, din sonete și simfonii. Revoluțiile au fost inaripate de un vers și mulți eroi au murit cîntînd pe băncuțele libertății.

Plecării națiunii îi revine o părticică de răspundere în apărarea și dezvoltarea acestor cuceriri ale spiritului uman și nu sînt puțini atentatori nu numai la libertățile omenesci, ci și la frumusețea eternă. Ceea ce se numește cu abilitate „invenție” și „căutare creatoare”, „neliniște” sau „impulsivne” ascunde uneori o nenorocită lipsă de talent milenară sub faldu cărle și-au găsit totdeauna nantaua de vreme rea impostorii, amatorii de creșteri ciștigăți ușor și aventurieri. Nu cunosc un mare artist, fie pictor, fie sculptor, fie muzician, fie scriitor, lipsit de o conștiință împede, de o credință neclintită în valoarea artei.

În momentele grele ale istoriei aceste conștiințe s-au pronunțat cu riscul vieții împotriva a tot ceea ce vrea să nimicească credința în om, în viitorul lui și al civilizației. Acuzatorii au lăsat peste timp dovada că spiritul nu poate fi îngenunchiat cu fierul. Iată ce explică faptul că fiii muzelor au îngroșat rîndurile martirilor libertății popoarelor.

Trăim într-o epocă de mari responsabilități și mi se pare de neconceput (și nu vorbesc aici numai de scriitorii comunisti) ca undeva în lume să existe om de literă care să stea cu minile încrucișate în fața chemărilor arzătoare ale epocii contemporane. Misiunea scriitorului crește cu fiecare zi ce trece. Regimul popular instaurat în țara noastră și-a făcut o datorie de onoare încă din primele ceasuri de a face din literatură „ajutoare de nădejde”, cum s-a spus cu un cuvînt foarte fericit, ale Partidului. Scriitorul contemporan ia parte activă la viața cetății. Ce este la urma urmelor o artă angajată? O picătură de sudoare în marea val de energie al țării. Sînt bucuros cînd îmi amintesc că poate un cuvînt scris în loc să facă deliciul unui grup restrîns de snobi, a contribuit la înzecirea unui efort necesar. Poate închipuțele angoase ale „eternului uman” să fie mai ispititoare și mai spectaculoase pentru condeele mediocre. Am crezut multă vreme că voi fi un cronicar puțin sarcastic al unei intelectualități sterile pe care am cunoscut-o foarte bine, dar sînt bucuros că am putut să scriu cîteva cărți despre oamenii simpli în mijlocul cărora am crescut.

Dacă am învățat ceva de la viață pînă astăzi e faptul că nu poți să gindești un lucru acasă și să spui altceva în agora. Această dublă viață spirituală se războie și duce la prăbușiri iremediabile. Literatura fabricată nu a rămas niciodată în bibliotecă.

Privesc la unii literați foarte interesanți care evoluează însă cu multe inconsecvențe și mă întreb ce-i îndeamnă să în calea cea mai ușoară, cînd au în fața lor experiențele cutremurătoare ale lui Eminescu, Caragiale, Rebreanu, ca să nu-i pomenesc pe alții. Au debutat în condiții de nevisat altădată și cred acum că li se cuvine totul. Născuți, vreau să repet gluma unui francez, „cînd multe muzee erau închise”, ei bănuiesc că instrucția e o prejudecată. Dacă le amintești travaliul lui — și pe manuscris, dau din umeri și surid superior: „alle timpuri!” Nu am pretenția să dau sfaturi, dar pot să mă îndignez cînd aud că, pe ici pe colo, se face elogiul suficientel. Fără o muncă uriașă, fără o pregătire de zi de zi, se rămîne în urmă. Trăirea în mijlocul vieții nu te scutește de învățătura profesională, de răspunderea pe care o ai față de oameni, față de cel de la care pornește și spre care merge creația noastră. Răspunderea aceasta îl obligă pe creator să atace, așa cum se sublinia la recenta plenară a Comitetului Uniunii Scriitorilor, temele majore ale actualității și nu să încerce să epateze cu probleme periferice, ca soldații care în loc să lupte în prima linie se refugiază pe la manutanțe.

Socialismul a creat un literat demn de epoca mărătească pe care o străbatem, care poate să afirme cu mindrie că în marea efort al poporului nostru pentru construirea socialismului are și el o contribuție substanțială. În întreaga noastră activitate trebuie să arătăm că merităm cu prisosință prețuirea de care ne bucurăm din partea poporului și partidului.

Eugen Barbu

THEODOR PALLADY: „Natură statică”

ARGEȘ — 1963

Victor Tulbure

GENEZA

Cintecul deslăcă large-și
Aripe și zboru-ncepe-și
Unde — oglindă-n Argeș,
E celata lui-Vlad Tepeș;

Unde — munții ca nebunii
Cap în cap, să nu se-atingă,
Sînt legați cu groase funii
Și-n odgoane strînși și-n chingă;

Unde — zarva ne-ntreruptă
Tot răzbate din amonie,
Ca un nou semnal de luptă
Fără sînge, fără glorie;

Unde — arme de tot-felul
Se-nlătaie la tot pasul,
Însemnate cu oțelul,
Cu piciorul, cu compasul;

Unde — sus, pe mari versante,
Măgăruși ducînd samarul
Luna privește cînd peste pante
Trece-n zbor lunicularul;

Unde-n ceață fug mistreții
Sub dinamitări grozave;
Și va fi, cîndva, poezii
Visul să și-l plimbe-n nave;

Unde, timpuri mari invocă
Steagul, corjind natura
Și-nghindul sus în roacă,
Patriei îi simți căldura!

Alții cum să-și deie merii
Florile a doua oară,
Cînd nu-i totul primăverii
Ci noiembrie-i pe-afară?

Sau e-un semn ce ni se-arată
Poate-n ramurii livezii
Că ni-i vremea minunată
Și prielnică genezei!

ANA

Te-ze mulț-din vechi legende, legende noi tetcer
Cînd nu te văd mi-e piscul năpraznic și sever
Pe-a patra mie treaptă de la pămînt la cer.

Eu numele-ți adesea, îi l-am șoptit la flori,
La păsări și izvare, la fulgere și nori,
Ca un ecou în mine stîngal de mil de ori!

Dar cînd te văd, se-ncinge văzduhul meu înalt,
Și vîntul dinspre tine îmi pare că e cald
Și-mi înfierbîntă pieptul și stîlca de bazalt!

O, glasul tău cînd îmi sună în auz,
Doi sori răsar deodată în cerul meu ursuz
Și iarba are ochii de-ndușoare uzi!

Ci ca un nou Manole, de leticit ce sînt —
Eu te zidesc de vie în fiecare cuvînt —
Pe tine să te laud, pe tine să te cînt!

Și te ascund în ochii-mi într-înșii, să te, tu!
Și-n inimă-mi, acolo apururi să te știu!
Și te zidesc de vie, în sufletul meu știu!

Ion Horea

LA ARGES

Grai, împede al ploii departate,
Vreau să te iulor pe dealuri,
Vreau să te pierd în șes,
Tu, arc al-timpului, în clatitate,
Suflete-a cerului, pe care-și fies
Tranzișul, trunchiurile, prinse
de rădăcini de fulgere-n pămînt,
și pietre în marmur și piscuțele nișe
și nerul brumănd și colorind,
Să te adun la compenete goale
pe sub păduri, în văile de sus,
sa se-oglindească, munții, de la poale
la vîrtul lingă focul stelu dus,
să te-ncrutesc, în drumul ce-ai lațur,
Iurnol peste abisuri, prins de stînci,
și-n cupele atîrnate pe lîele, de, au,
plușina peste prăpăștiile ndinci,
să-ncremenești în piatră ca-n amiază
cînd soarele în crucea lui te-a prins,
în zidul pătimas, ce-mbrățișează
linia la freziță din dinis,
să te ridice pe scarile-implintate
netemător în piatră și azur
peste pădurile întoarse toate
să deie timpului un alt contur —
Din margine de munte le-am aies,
pe tine, călăuză mea frumoasă,
tu, apă strînsă din tranzișul des, —
privirea ta de nu știu cînd tîmasă
m-a readus dintr-un lărîm de vis
și m-a trecut în altul. Ce firesc,
și gîndul meu pe care l-ai deschis
și ochii tăi pe care-i regăseac.
Vișdin legendă ori ești neam de zeu?
Miracol între păduri și grădini,
iii, călăuză gîndului meu
pe care răsari, și lucreri ani!

D. R. POPESCU: „Anotimpurile dragostei”; Ion GHEORGHE: „Calea focului”; Cronica literară de I. D. BĂLAN; Exegeze bacoviene; Piese publicate de revista „Teatrul” de D. SOLOMON

NECULUȚĂ ȘI BACOVIA

Faptul că D. Th. Neculău a fost total ignorat de istoriile literare din trecut a determinat pe cei mai cercetători ai operei sale să poarte o polemică unilaterală, îngustă cu cei care l-au nesocotit, polemică în care pe primul plan stă preocuparea de a dovedi că totuși Neculău a fost poet. Dar Neculău a fost poet fără totuși, și credem că pentru a arăta aceasta, primul și cel mai important lucru e să evităm pe cât se poate argumente ca acelea folosite de o seamă de apărători ai lui din zilele noastre. Unul dintre acestea — pentru a ne convinge de meșteugul poetului — susține nici mai mult nici mai puțin că „D. Th. Neculău știe să mluiească și metafora”; pe de altă parte, A. Vițner, în monografia consacrată poetului, se extazăază în fața unor tablouri de natură în care Neculău, antropomorfizând sau înzefind antropomorfii (iară și a zărilor, iar mirele ei e vintul), nu face decât să plătească un substanțial tribut lui Alexandru și Coșbuc, inițiatorii acestui gen de idile ale anului-purpur în poezia noastră, gen reluat de altfel și de un contemporan al lui Neculău, Fanal Cerna.

În monografia pomenită, care — în treacă fie spus — a fixat pentru mulți ani un anumit fel simplificator de a interpreta opera poetului, criticul greșește și atunci când trece căm în fuga peste ceea ce el numește „folosirea (de către Neculău al meșteugului artistic al unor poezii ca Eminescu, Coșbuc sau Vlahuță) în care vede nici mai mult nici mai puțin decât „o armă de luptă împotriva ideologiei dușmănoase a burgheziei” etc., etc. E de prisos să arătăm că de primejdia și de asemenea generalizată care recomandă ca formula de creație epigonală în realitate, nu vedem de ce nu s-ar arăta clar (cum o și face manualul de literatură română pentru clasa a X-a) că poetul, care a simțit pe propria piele ce înseamnă exploatarea și care, însușit de o stare de spirit revoluționară și de încredere negociată într-un „mai bine” dobândit prin doborârea asupritorilor, a exprimat în versuri — unele de o mare energie și forță mobilizatoare — crezul clasei din care făcea parte, n-a fost în aceeași măsură, în sectorul agitatoric al liricii sale, și un creator de expresie nouă. Chiar și așa, însă, faptul că nu e cîtuși de puțin neglijabilă, căci metala turnat de poet în tiparele create de înaintași (în Eminescu, un Coșbuc), s-a dovedit a avea proprietăți aparte și o temperatură a incandescenței care e numai a lui. În tot cazul nu avem de-a face cu acel gen de parafrazare mai mult sau mai puțin comodă de felul cunoscutului replici „optimiste” a lui A. Toma:

Dintre sute de catarce
Cite laudă malurile,
Multe sint ce nu le-or sparge
Vinturile, valurile!

Dar dacă, în acest sector al creației sale, Neculău n-a ajuns să-și făurească unele proprii de expresie, datorită, poate, și uriașului prestigiu al modelelor genului („Împărat și proleter”, „Noi vrem pământ!”) nu urmează de aici că peste tot poezia lui se mulțumește a secunda pe marii săi antecesorii. Oricum astfel de similitudini s-ar mai putea identifica, mai ales în literatura lirică așa-zis obiective (tunele dintre ele vorbesc chiar de un Neculău robit înca gusturilor romanticismului melodramatic) există încă în urmă în versurile sale un nucleu de sensibilitate și experiență personală comunicată dramatic, care-l reprezintă, și chiar o configurare de univers poetic, rupându-se din nebulosul, ale cărui elemente — răzlete, e adevărat — ne pun în fața unor intuiții remarcabile. Dacă adăugăm la acestea și mișcările unei gesticații proprii care începe să se contureze, avem în fața noastră un poet incontestabil mai complex de cum ni l-au prezentat comentatorii lui și totodată mai direct și înșuși. Că și în acest sector al liricii personale poetul pășește adesea pe drumuri bătute de o dată dată însă fără meritul atitudinii protestatar, faptul e prea adevărat. Ne-o spune limpede decepționismul unor poeme, cu întregul său registru de figuratie postromantică. Neculău cel despre care vrem să vorbim nu e desigur și acestei maniere introduse în poezia românească de imitatorii lui Eminescu. Singurătatea și nefericirea — avuțin cea mai necontestată a poetilor din trecut, de care a avut parte din belșug și Neculău — n-a produs în epocă numai lamentații nediferențiate, lipsite de vlagă și de relief, pe măsura acestui „cor de robi” — la propriu și la figurat — al sentimentalismului romantic (cu prelungire în sămănătorism), ci și accente mai răscăptate personale, documente artistice mai autentice și mai vibrante despre condiția și starea de spirit reală a poetului-om.

Credem a nu greși descoperind în Neculău — la începutul acestui secol — pe unul dintre primii noștri poezii ai biografiei intime, tratată însă nu în latură anecdotică (ca la St. O. Iosif), ci prin cuprinderea nemiloasă a faptului trăit, căruia i se dezvăluie miezul dureros. Prețurile de viață pentru astfel de confesiuni esențializate sînt ale experienței strict personale, ca de pildă, întâlnirea întâmplătoare cu femeia cîndva apropiată:

Și m-a privit atât de-nădurată,
Că mila ei mi-a-nvins țărîa firii.
Am prins în loc și, robi compătimitii,
Am stat în ea vorbi ca altădată.

zi noroioasă cu o ninsoare udă
ce călora orayul într'un negru și
mă gândeam fără-a-l
așcutia și nu știam cum să-l rog
să prepare două ceaiuri, într'un
ibric de pe lereastră Naivitatea
mea, în cercul vieții, devenise
cunoscută până și de copii... Ad-
mirații mijlocitoare și aspre ob-
servațiuni, se amestecau într'o
logica dezordonată. Mai auziam
ceva, și cunoșteam destul
învinși superiori mie, sperând, to-
tuși, cine știe pe unde...

Reuși, peste cîtva timp, să-l

Facsimil bacovian

Liceul GEORGE BACOVIA din Bacău unde a învățat poetul

Miscați pînă la lacrimi fiecare
Ne-am spus un basm de munci și suferință,
Apoi ne despărțirăm cu-ntristare!

Căci, vai, eram ca cei ce-n vasa mare,
Luptînd cu muntii de apă, n-au puțin
Ca unul altuia să-și dea salvare... (Intîlnire)

În astfel de cazuri, chiar imagistica depășește zona conven-
țiilor lustruite, excesiv poetizate, îmbogățindu-se cu o notă
mai crudă, în spiritul imagiștilor de mai tirziu:

...Ne-nrăzbeam și stam la ceartă
Și plîngem că ne-nrăzbeam.
Mai tirziu ne-am despărțit
Și sint ani de-atunci... Ajară
Iarna tipă ca o țară
Înjunghiată de cuiu... (Miliă)

Fără să urmărească acest lucru în mod deliberat, poetul a
realizat aici o sugestivă „corespondență” între starea sa sufletească
și spectacolul agonie al naturii, văzută ea însăși ca o
ființă însuflețită. „Toamna a țipat cu un trist accent” — va nota,
mai nuanțat, și Bacovia, căruia Neculău îi premerge prin cî-
teva prețioase intuiții, oricît de parțiale ar fi ele.

„Prebacovianism” e și ideea de a-și cînta odăia-răclă:

Prin odăia mare săracă
Și ca racla de tăcut...

deși ca tonalitate poezia în cauză (Focul ne îndrumă mai de-
grabă spre Eminescu. De tonurile poeziei bacoviene se aproprie,
în schimb, următorul Pastel, în care, pe lângă grava melodie
interioară, pot fi înțelinite chiar unele elemente proprii univer-
sului poetic al celui ce a scris „Lacustra”:

Din ramuri acum, foi palide-n pace se frîng
Și cad la pămînt, un ultim suspin îngînat,
Și triste, în cer, din aripi deschise băntînd,
Cocoarele plîng

Pe dealuri, în zări, splendorele verii se stîng,
Vin nouri și corbi solde de iarnă purfînd,
Și doinele plîng, cu jale, spre stăruie plectînd
Din plîngeri și crîng.

După cum se vede, „corbii lui Tradem” sînt și ai lui Necu-
lău, cu deosebire că la el din urmă rîvna plasticizării vers
cu vers prevalează asupra unității de „atmosfera”. Bacovia îm-
bină amîndouă tendințele, lucru despre care vorbesc convin-
gător cînosculele versuri:

Amurg de iarnă, sumbru, de metal,
Cîmpia albă — un imens rotund —
Vîntul, un corb încet vine din fund,
Tînd orizontul diatremal...

cu imaginea de mare efect plastic a corbului despîcînd zarea,
imagine nu de tot străină, poate, de versurile — veritabile
poeme într-un vers — ale lui Neculău:

Un corb răzleț tăcut răsare în zarea tristă-a depărtării... (Nostalgie)

sau:
Corbi în zări își bat aripa, pribegind sub triste slăvi... (Bordei și mormint)

sau, în fine:
E cerul sur și corbi s-alung prin boltă... (Pe geamul meu)

Cu punctul de plecare în Eminescu, dar apropiindu-se de
valorile pe care li le-au dat la noi poezii ca Bacovia și Anghel,
crescuti la școala simbolismului, unele nuanțe identificate în
poezia lui Neculău interpretate în manieră proprie eminesciană
„Iar dacă dureros de dulce”, analizîndu-l:

Se-nșin pe lăutul apei napîșii și cîrșite
Pe maluri auzim răchitele și țete
Și-n totu-i frumusețe și farmec și splendore!
De flăcări parcă-i zarea, către apus și soare
Te dor și vlag și dulce priveliștile-aprînte! (În amurg)

Allădată, începutul unui poem realizează coloristic o nea-
septată sinteză de Macedonici, Eminescu și Coșbuc:

Azur, smarald și purpur și aur de lumină:
În foc de-amurg, se-nșină... în asfințit se-nșină
Din cer, pe drum de veacuri, un taler de jărătic
Și-i feerie... cînturi... în aerul vîratic
Și-n magie foc e zarea pe culmi ca de aramă!
Un nor, o zădărnici și roșie năframă,
Abia zărit plutește în aer la apus,
Rubin jucînd în unde-i, tîngitor, de sus
Alunecă izvorul... (Dureri de mamă)

Dacă arama și aurul sint eminesceni, purpura, smaraldele
și rubinele aparțin hîrtării lui Macedonici, pe seama lui Coșbuc
rămînd răscolită năframă. Asemenea risipă de podobe și
totuși rară în poezia lui Neculău, cum rar vor fi fost în existen-
ța lui și momentele de răscol al simțurilor. Unversul poeziei
sale e mai degrabă dominat de o notă fundamentală, iar sim-
ptomul cedează pasul tabloului de natură acordat cu starea su-
fletească a poetului, ceea ce explică în parte prezența tonurilor
„prebacoviene”:

Se zăci de plumb, în aer tere
În mișca negre ramuri goale

Acum e noapte, vîfor, groază...
În lume-i chin amar și plîns...

(Noapte de iarnă)

Metalu preferat al poeziei lui Neculău e, alături de plumb,
zincul, figurînd orizontul poetului al toanelor:

Bacovia în conștiința poezilor

Înaintea ca regimul nostru și publicul deseori dorit și invocă să
fi oferit lui Bacovia virașă integrată asupra unui trecut ingrat
poezia și impermeabil la suferințele sale omenești, martirul a gu-
tat totuși unele satisfacții morale, cărora exegese actuală le-a
acordat o atenție redusă, preocupată fiind, cum era firesc în elapa
inițială de vicisitudinile bacoviene. Cine l-a asistat în primul
rînd, critica? Bacovia a fost introdus în circuitul critic propriu-zis
după apariția volumului de proză „Bucăți de noapte” (1926) —
prin H. Petrescu, și prin succesul său discipolii lui E. Lovinescu
(Serban Cioculescu, Vl. Streinu, Pompiliu Constantinescu), mai
decis în susținerea valorilor moderne, decît criticul fur ezitant
pe atunci, — după editarea volumului „Știința galbene” și mai
ales după publicarea culegerii de „Poezii” (1929). Așadar, destul
de tirziu (de interpretare critică propriu-zisă, culminată cu sin-
teza călășiană din „Istoria literaturii române” ne vom ocupa cu
altri priiei). Atunci, din ce parte a sosit sprijinul? Adrian Maniu a
avut dreptate să-l declare odată, în spiritul unei lozmele macedo-
nienice de o mîhnită mîndrie, — un „poet al poetilor”. Cei mai
clarvăzători dintre conțri, de aceeași vîrstă sau mai înieri, au
zidicat, în frunte cu Macedonici, un zid de apărare în jurul exila-
tului în propria „țară tristă, plină de umor”, de la întîlni și poate
cel mai omogen dintre volumele acestuia: „Plumb” (1918). Seful
„Literaturii”, în al cărui cenuac răzvrătit și-a oprit o clipă
situala limită, nu a așteptat vremea ca să-și încingă cu lauri o frun-
te palidă. În 1916, avea să-l califice „strălucit poet de excepție
în literatura română”, în articolul „Bacovia” din revista „Făclia”
(ianuarie, 1916). Retinînd încălțura lui Macedonici de pe lista
suragilor în favoarea lui Bacovia, să amintim în afara articolului
citat din „Făclia”, un catrien omagial și o fotografie cu autograf
pe „marele Bacovia”, înmînată cu priiei unei vizite în orașul
beneficariului, dintre numeroasele sale semne de stimă afectuoasă
față de tinutul care îl apărea lui, ongulosului mentor, un premer-
gător iar nicidecum o codă desprinsă din ea” (din miscarea „Lite-
raturii” n.n.). Am spus să amintim, din „vina” soției poetului, a
cărui carte expune documentele respective („Bacovia”, 1962, E. L.
pag. 55, 56, 57). Relevăm numai din cuprinsul articolului pasajul
privitor la cariera socială a alesului, deoarece evidențiază justetea
a celei de a doua preziceri a augurului din calea Dorobanților:
„Glorie? Nu pot să i-o dau. Il vor lucrora însă cu versurile lui...
Din nelăcitate ea va veni prea tirziu”. Menționînd omagiu implicat
în inițiativa lui Ion Pillat de a îngrijii, laolaltă cu Adrian Maniu
și N. Davidescu, tipărirea culegerii „Plumb”, nu poate fi emis ale-
tului lui N. Davidescu. Deplăcibilul detractor de mai tirziu al lui
Caragiale și esuatul în naționalism, era pe atunci, unul din cei mai
fanatici și mai băltoși heraldi ai „inovației”. În această din urmă
— sau dintii — calitate, cuvîntul său ne interesează, între altele,
tocmai pentru că stringea argumentele capabile să explice într-
zierea prelungită a instalării lui Bacovia în orbita interesului
public, ba chiar a celui literar. „Era o lume a cărei noutate era
prea izolată, pentru a putea atrage, înțelegător, Juarea aminte
asupra ei. D-l Bacovia venea, poate nu altă o concepție cit cu o
intuție în artă, ca un revoluționar înmăscat liresc, cu o bonomie
specifică, de calcarul tragic și de glumă penibilă, care continea
pînă la neînțelegere cu litia intelectuală a posturilor de comandă

literar de pînă atunci, care pu puteau pricepe, și aceasta cu cea
mai bună credință, o poezie ca bunăoară (urmează „Nervi de
toamnă”, reproducă Integral). Intrarea în literatură a acestui
poet trebuia să înalteze, astfel, cu aproape douăzeci de ani”,
„Aspecte și direcții literare”, vol. II, 1924).

Evocat adesea în revistele moderniste, printre care „UNU”,
artista nostru era admirat de către Furdooianu (care-și citează
într-o poezie ca unul dintre fauritorii „revoluției lirice romi-
nești”, împreună cu Argehi, Adrian Maniu și Minulescu. Iar
Ilie Voronca, într-un număr din „UNU” (1929), recunoștea
bucuroș că printre „versurile învățate pe dinărie în adolescență”,
din motive identice cu cele ale lui Furdooianu se numărau
poeziile lui Bacovia. Din seria aprecierilor seminate de con-
dielele de prestigiu deașăbilită este aceea pe care tot
un credincios vechi al poetului — l-am numit pe Adrian Maniu —
a rostit-o la un sn după republicarea volumului „Plumb”, într-o edi-
tural provincială (la Rimnicu-Sarat). Ad. Maniu, care-l cunoșcuse de
mult pe Bacovia, din „templul” lui Macedonici, și-l reînțelinsse
fie la revista „Făclia” fie la ziarul „Seara”, a redactat o veri-
tabilă pledoarie, elocventă sub multe aspecte. Deocăndă, subli-
niem că actul de tubacovianism al lui Adrian Maniu, încheiat
cu o antipatie similită pronosticului de slavă amărit urzit de
Macedonici, puncta tot noutatea unui lirism în același timp
discret și violent: „Marele lui talent va fi într-o zi cîntat, așa
cum se cuvîine. El care trece prin viață ca o umbra, va fi mine
lumină”. În anul 1929 — hotărîtor pentru recunoașterea prestigiuului
lui Bacovia — A. Philippide reclama în „Adevărul literar și artistic”
premiul național de literatură pentru Argehi și Bacovia (ceea ce
avea să se împlinească). Referindu-se la și cuvîntul unui pro-
zator, trebuie să-l pomenim pe autorul „Intunecării”: Cezar Petrescu
a scris în trei rînduri, cu un egal ean, despre poetul martir, în „Cin-
dizea” (1924), o dată cu reproducerea unei suite de versuri bacov-
viene, apoi în 1928, în „Curentul literar și artistic”, și încă o dată,
lansînd un strigăt de alarmă pentru zbuciumul victimei. Notabilă
este o deua depozitie introdusă de o diastrică palimay, în stilul
său periferic împotriva ghicitorilor pe planul burghuez și a efemer-
delor de cafeana. Luarea de poziție situază, temerar pentru epocă,
pe Bacovia îndată după Argehi și Maniu, „Sînt poezii autentice, mari,
și publicul îi citește. Din dintii și cel mai reprezentativ e însă îndoi-
dă Argehi, al cărui unic volum de „Cuvînte potrivite” a atîns în
trei ani tirajul unui roman de mare succes. Al doilea e fără îndo-
ială G. Bacovia, care cu toată modestia sa și cu toată desprin-
dere de cele bune și rele palimay își țipărește a treia ediție de
poezii, cele dintii fiind mistule de la primele luni ale apariției”
 („Poeziile lui Bacovia”, „Curentul literar și artistic”, Iunie 1929).

La deschiderea dosarului bacovian, problema ce se pune istoriei
literare nu este însă alți a înregistra vorbii prietene și a la deli-
mita de murmurale detractorilor, ci a selecta opiniile dotate cu
putere de pătrundere într-una ori alta din camerele secrete ale
unei arte monocordă plină și pentru simpatizanți. Putem aștepta
de colegii sau discipolii poetului, solidari de plano, discriminare
critică? E adevărat că, în special la hotarul dintre secole, dar și
în primele două decenii ale veacului nostru, poezia fiind relegată
la periferia socială, de nu pușă sub interdicție morală, „bleste-
matii” au fost obligați să facă de gardă în jurul crezului lor, să-și
stringă efectivul în curente și tendințe mai mult ori mai puțin
apropiate de realism, să-și diluzeze cuvîntul prin reviste durabile
sau efemere, ori pur și simplu pe calea propagandei orale. Apără-
tori ai unui mesaj subversiv pentru tabourile lirice, sau ca la
Bacovia, primejdia pentru fundațiile socialiste, artiștii au fost
constrînși la campanii prelungite, gravate de fante inerente spiri-
ritului partizan justificat totuși în condițiile în care guvernul
obuzitatea filistină și se ciocnea multiple orientări. Acțiunea,
declanșată la diverse meridiane și momente a generat o eferves-
cență a lucidității, a deprinderii reflexive — să-l pomenim pe
Edger Poe? — și a emulat în mod deosebit resursele spiritului
critic printre exclusii prin definite, de la prerogativele lui Zoli:
artiștii. Pasiunea poetilor pentru cauza lor s-a convertit în pasiune
teoretică pentru poezie, pentru artă ca atare. De aci fenomenul nu
fără precedent (vezi „Plaiada”, în secolul al XVI-lea) dei
foarte tipic pentru era modernă: dublarea sensibilității de con-
știință critică, sau măcar de o asemenea intuiție critică, încît sa
înșuns ca talentele să promoveze prin lupta creatorilor și apoi a
criticilor. Verdictul profetic în cazul lui Baudelaire l-a fulgerat
Huگو și nu Sainte Beuve. Baudelaire însuși a fost un excelent
comentator de artă, poezie și plastică, iar argumentul decisiv în
legătură cu Mallarmé sau tot cu Baudelaire, l-a proferat Valery,
lîngă un să zicem, Thibaudet. Critici mari au confirmat
aportul artiștilor la înțelegerea propriei arte. G. Călinescu,
al cărui detector de valori nu s-a lăsat surprins, a recunoscut și
recomandat încrederea în propria critică, în exercitiul critic al
scriitorului, și mai ales al poetului. Revizînd la literatura noastră
credem că se poate desprinde dintr-o erupție sentimentală, dintr-o
apologie sau pamel, un aviz, luminos, o observație semănând
poate doar în treacă, dar deschizînd o perspectivă ori intrînd în-
terpretarea critică specializată. Ce particularități ale lui Bacovia în-
cercau Adrian Maniu în articolul amintit? În timp ce puțin citeau
și citeau încă în Bacovia o postură literară, o voință de efect artistic,
Adrian Maniu reliefa patetismul autentic, sinceritatea confesiunii,
serviță și nu îrdătea de rafinamentul artei: „Acesta carte în care
în cele șaptezeci de pagini a însumat o poezie nouă, frîmțată
din personalitate și din dezădejde, lipsită de zgura oricărei
ambii și desțărlăcni, e una din cărțile rare ale sufletului ome-
nesc... În continuare, pentru a populariza mijloacele - unei lirice
care nu se lasă dintr-odată posedată, el vorbește de aptitudinea
construirii în „cuvînte cit de puțin” (cel mai sărac lexic din

Prin varșite de ramuri, în lespezi ca de zinc
Sta cerul...

Cînd slava-n zinc se-mbracă și tristă moare firea... (Mîhnire)

Anotimpul funebru învîta la gesturi și meditații pe măsură,
care au ceva din desfășurarea unei procesiuni
În gînduri pierdut, la harjele toamnei ascult
Și-nceet mă îndrum spre locul tăcut și ferit
de-al vieții tumult...

Și plîng și gîndesc la cîte-am visat și dorit,
Și cîte dureri, de inimă focul mi-a smulț,
Și cum n-am murit (Pastel)

„Și cum n-am murit” e totuși un final-peceate din familia
cădător de cortină eminesceni și de altfel nu singurul care
ne convinge că, prin structura lui morală, Neculău e mai a-
proprie de patetismul generalizărilor ample, sculpturale ale
marelui său înaintaș, decît de transcrierea nudă, spontană, apar-
rent neglijentă a unor succese stative de spirit și de afect, prop-
rie mai tinărului său contemporan. (Există, ce-i drept, la Ne-
culău o imensă capacitate de înțelegere față de semenii săi,
de dăruire și de adorație mută în dragoste, care-i conferă un
profil aparte, total deosebit de al mîndrului Lucașef, dar
aceste aspecte ies din sfera intențiilor prezentării de față).
Ceea ce am născut așadar, „prebacovianismul”, unor elemente
din creația poetică a lui Neculău nu presupune cîtuși de puțin
obligăția de a stabili înrudiri mai strîmte între cele două tem-
peramente artistice, ci subliniază doar o stare de fapt, anume
că Bacovia a receptat — la o vîrstă încă fragedă — ecouri din
poezia primului nostru poet modern. A recepta, însă, presu-
pune a desluși un ton distinct, chiar dacă numai pe o distanță
mai scurtă a releului poetic. Apelul la Bacovia, poet cu sigur
instinct artistic, ne-a ajutat în fond să distingem în creația lui
Neculău câteva din momentele de artă autentică pe care le
conține. Un lucru asemănător s-a petrecut de fapt și cu Traian
Demetrescu, ale cărui „prebacovianisme” sint, în parte, altele
decît la Neculău.

S-ar mai putea vorbi desigur și de o altă „influență” a lui
Neculău asupra lui Bacovia. E vorba de poemele cu caracter
proletar-protestatar, precum și de acela — unic — care oferă,
poate pentru intia oară în poezia românească, o imagine din-
amică și expresivă a peisajului industrial, punînd într-o admira-
bilă antiteză forța creatoare de progres a uneltor și spectacolul
infam al relațiilor de producție capitaliste:

Și-n fabrici focu-nvie prin cupatoare
Și-n vînt lung tăcerea se preface,
Și huzie se mișcă fără pace
Unelte de huzuri createază!

Ce imn de viață-n slavă se aruncă!...
Și noi în via, umili ca un biet ciine,
Flămînzî venim la poartă-și, sfințit muncă!

(Faptul zilei)

E sigur că Bacovia a cunoscut aceste poeme, așa cum de
altfel l-a cunoscut pe însuși Neculău. Sărănada muncitoru-
lui a lui Bacovia este însă rodul unei familiarizări mai întinse
cu mișcarea noastră muncitorească de la începutul secolului,
acțiune în cadrul căreia poezia cu accente revoluționare a lui
Neculău va fi jucat, fără îndoială, un rol însemnat. În aceste
condiții, urme ale unei influențe mai strict determinate ale unuia
din poezii asupra celuilalt sînt anevoie de identificate și, în ge-
nere, greu de admis, în cazul unui poet ca Bacovia care asimilează
transfigurînd.

Cornel Regman

* A se vedea, în acest sens, monografia consacrată vieții scriitorului,
scrisă de soția sa, Agheta Grigorescu-Bacovia, p. 62.

„poezia romînă”), a unui acord unic „transpus pe diferite octave”,
stîrnind diverse stări sufletești, gratie unui alt procedeu simplu
dar foarte eficient: „deșteptarea asociațiilor de idei prin succese-
tune”. E un chip de a spune că tocmai monotonia bacoviană
vibrează de sugestii, ca un simbol sau o metaforă singulară pre-
lungeste ecouri multiple. Oprindu-se și la cîteva poezii antologice,
Adrian Maniu trimitea la Bruegel pentru pastelurile de iarnă, și
la senzația de timp primordială, de obșirși geologice ale materiei,
în legătură cu „Lacustra”. În alțiști, el receptează cadenta intereră
a versului și „legătura specific bacoviană, are stridența „aripile
de plumb” care se năpustește vîntul și poezie care fugească
singurătatea”. Dacă Adrian Maniu se referea strict la problemele
de expresie poetică, Cezar Petrescu accentua un adevăr prețios,
de ordinul conținutului, opuzîndu-se abuzivă, la modă, după care arta
lui Bacovia ar fi un reflex mecanic al lui Verlaine și Rollinat:
„Poezia lui Bacovia e modernă și e românească. E modernă prin
sensibilitate și e românească prin atmosferă. Niciodată trisele
oragelor provinciale cu mucedele ploii de toamnă, cu dezolarea
peisajului și cu sonoritatea specifică a urbelor romînești nu și-a
găsit un accent mai tragic”. Vorbind de „Plumb” ca de o „antologie
a toamnei și a iernii”, romancierul aducea și o precizare polemică:
„Anotimpul localizat în atmosfera și în peisajul românesc, cum
n-au tăcut-o nici cei mai oficiali poezii ai sămănătorismului” (ibid.).

Simpptomatice e că o serie de poezii lirice pe atunci, afliți sub
influența ideilor revoluționare, ale proletariatului, au vîntul
nu numai la sensibilitatea specific bacoviană, și la originalita-
tatea sa expresivă, ci și la protestul social al unuia din cele mai
delicate structuri poetice. Dincolo de imaginea „scriitorului de
versuri din plumb și al sîrierii”, pe care „toată lumea și critica doar
astfel l-au văzut”, Eugen Jhebeleanu se emționa la trisele
„steagurilor de revoltă socială, sigilate într-adevăr, dar lîndu-și
carnea smulșă și singele. Sînt steaguri roșii care constată o
înfrîngere dar preglăse izbînzii”, iar concluzia finală: „George
Bacovia — cîntăreț al mizeriilor sociale — este o reacțiune ideo-
logică la o înțelegere și a fenomenului în literatură revelator”,
„Anotimpul localizat în atmosfera și în peisajul românesc, cum
n-au tăcut-o nici cei mai oficiali poezii ai sămănătorismului” (ibid.).

Simptomatice e că o serie de poezii lirice pe atunci, afliți sub
influența ideilor revoluționare, ale proletariatului, au vîntul
nu numai la sensibilitatea specific bacoviană, și la originalita-
tatea sa expresivă, ci și la protestul social al unuia din cele mai
delicate structuri poetice. Dincolo de imaginea „scriitorului de
versuri din plumb și al sîrierii”, pe care „toată lumea și critica doar
astfel l-au văzut”, Eugen Jhebeleanu se emționa la trisele
„steagurilor de revoltă socială, sigilate într-adevăr, dar lîndu-și
carnea smulșă și singele. Sînt steaguri roșii care constată o
înfrîngere dar preglăse izbînzii”, iar concluzia finală: „George
Bacovia — cîntăreț al mizeriilor sociale — este o reacțiune ideo-
logică la o înțelegere și a fenomenului în literatură revelator”,
„Anotimpul localizat în atmosfera și în peisajul românesc, cum
n-au tăcut-o nici cei mai oficiali poezii ai sămănătorismului” (ibid.).

Restabilii în deplinătatea drepturilor sale, onorat și restituit
„multimii anonime”, Bacovia a cunoscut și cunoaște în anii noștri
o nouă situație literară. Obiect de cercetare critică, poezia și perso-
na sa întreprind aceași devotivă printre poezii, care dedică
articole și chiar versuri acestui „poet fără prihană / melodic
univers incandescent”, cum îl caracteriza Cicerone Theodorescu,
dincolo de mîrturisiri ocazionale, dincolo de studii ale criticilor de
profesie (de la Petrescu la Călinescu, de la Șimon de la Georgeta Hîro-
dincă la Mirela Călinescu și Eugen Șimon de la Georgeta Hîro-
dincă la Mirela Călinescu etc.), poezii încercăză propriile interpretări,
revendicîndu-și „dreptul” la Bacovia, la acel pe care Miron Rădu-
Paraschivescu îl așază printre „lucerii liricii romînești”. Refu-
zatorului celei dintii ediții postbelice este Eugen Jhebeleanu, care,
consecvent cu vechea opinie, îl privește pe Bacovia ca pe un
precursor al conștiinței revoluționare, împotriva asimilării poe-
tului cu lirica decadentă. Studiul lui A. E. Bacovsky, apărut în
preajma sărbătorilor celor 75 de ani ai poetului, utilizînd resursele
noui vizium estetice relevă prin analiza la text și judecări globa-
le, valorile de artă și rezonantele adine omenești ale operei lui
Bacovia (Fiege), a revenit criticii sarcina de a potența
pe temeiul interpretării și analizei științifice, aprecierii, unor
subiective, nu o dată îngroșate, ale confrăților poetului).

Dacă am căuta temeiurile continuității în admirația altor ge-
nerații pentru această iconă de „laic sînt și de profet politic”,
(cum îi spunea o poezie), le-am afla în martirajul bacovian, în
situația artiștilor protestatar prin suferința sa, întii, și apoi
prin invocarea noii orinduri, capabilă să răzbuie umilirea altă
a poetului, cit și a poeziei, în societatea sfîșiată a capitalului. Și
dacă țeri, poezii împărtășind direct ceva din soarta bacoviană, au
fost sensibili la patetismul, la plîngerea victimei, astăzi poezii
vibrează la geomă și împrecăție, la întregul sens al mesajului
acunos într-o operă care nu este plumb, ci aur, aurul cel mat
curat.

M. Petroveanu

MOLDOVA

— PANORAMIC AERIAN

Las jos sub carlingă, perimetrul lacustru al Dunării, invadând la ora aceasta bune părți din cimpia munteană. Peste regimul acesta de apă tulbură — năpădită de rogoz, păpușii, răchite reumatice, ariniș negru țesut ca o pislă. — nu poți decât zbura. Este ceea ce face cocostirul, ibisul anual al bălților dintre Galati și Brăila, și ceea ce este silț să facă biplanul meu. (Sint în Delta ibiși veritabili, identici cu cei de pe țărmurile de la Ibr-el-Ala, cîntați pe același perete în strofa următoare: „Tha-La, cînd a făcut ceața, împiștîind-o grațios peste ape, a pus din loc în loc semnul de flacăra G, care este Ibisul!”)

Peisajul meu se modifică văzut mai de sus. Siretul, care atinge aici Dunărea s-a găsit inform într-o băltoacă stragulată ici-colo de pămînturi fertile de mil negru. Mă aflu deasupra unei confuzii de regnuri și geografii. Ceața, imprăștiată grațios peste ape, întinde voalul ei obscur peste mulți kilometri, încurcîndu-l cu niște năvoade pescărești — vaste plase de păianjen pîndind răsăritul — cu bulbuçurile metalice ale hangarelor de jos, cu liniile unor stilpi electrici desenînd un portativ muzical. Dar ceața insistă, modificînd peisajul luminal doar o clipă și convertindu-l în fabulos. Cîmpia, cu apele ei, o ambră ca o ombră, întinzînd nesigur spre orizont, din nucleul Dunării, două brațe semilichide: Siretul și Prutul. Nu se mai văd detalii. A scilpit doar o clădire, în tuș proaspăt, o plantație de plopi canadieni, nu știu pe ce mal Apoi ceața, iar înaintea mea, în celălalt fotoliu, un pasager îmbrăcat sportiv. Nu se ostenește să privească în jos, poate încă doarme sau poate întîrzie cu ochii pe o hartă suspendată deasupra ușii de la cabina navigatorilor. Molăim amîndoi în fotolii, în aburul albastru al benzinei. Dar harta mă ațrăge, pipăi pozeaua și mă țin bine cu mâinile în ușă cu ochii la o gravură colorată — mulă dintr-un atlas vechi și lipită pe aluminiu cu o gumă izolantă. Roza vînturilor din colț, în așezarea tare dominată traseul Danubiului, scurs în albastru de la Schwarzwald pînă la Sulina. Mă ațrăge pe traseu o aglomerare de caiaze, minarete și turnuri: **Galati**. Intr-un colț, cu **pețit caligrafic: Copenhagen 1743.**

Ne aruncăm ochii, eu și celălalt pasager, spre locul de pe care am decolat adinecior evadînd cu cocostirul nostru din ceața palustră a Dunării. Sistem acum în plin soare, într-un virtej de flăcără albă, care răscorne aeroplanul ca pe un ștulete de porumb. Caut harta, dar harta nu-l. A căzut parca din carlingă și s-a metamorfozat în cădere de beton și ciment, și s-a simțit un oraș surprinzător de concret și modern, ancorat pe fluviul sdevărat cu nave (caruguri) de 4500 tone, construite aici, magistrale, uzine fumegătoare, universități. Apele de peste cîmpuri par că s-au retras, supuse unei discipline, fluviul însuși se desenează ca o veastă hartă, în albastru de acuaril. Dacă zorii ar mai fi stîrnut, **Galatiul** s-ar fi modelat între estuarele de ceață ca un oraș norodnic, poate la fel cu acea Copenhaga din care autorul hărții a pictat pe la 1743, cu mulți fantezie, acest port de pe Danubiu. Dar orașul, așezat răsărit în lumină, bătut dintr-o dată cu milioane de reflectoare, o clipă, ca să-l vedem poate mai bine, pilotul navei a ridicat ocazional oblic față de planul aripei, înălțîndu-l ca pe un perete și dîndu-ne emoția că în curînd îl vom primi în poală, casă cu casă și tramvai cu tramvai. Totul a căputat greutate, am simțit dintr-o dată apăsarea de megatone a Galatiului de azi. Dar planurile și-au restaurat iule poziția. Mariile clădiri de beton și sticlă (13000 de apartamente construite în numai cîțiva ani, pe locul fostelor vulne de război și nu-au revenit din înclinare relativă și locuri față de orizont. Și-au reluat acum și marșul de gigante spre cîmpia de la Nord, ocupînd-o cu ritmurile cu ordinele, cu frumusețea, supunînd-o armoniei lor. Rogozurile, sălcie buboase, pecinginea arînșilor și cîtîniș sînt înalturate estetice, iar pămîntul vindecat devine fie arătură, fie cîmp de construcții. Pe malul lacului Brateș, la estul orașului, într-o ambianță de nuferi și lilane se ridică un mare complex turistic ce va fi înzestrat cu ștranduri, amplasamente sportive, cabaie, hoteluri, restaurante plufitoare.

Întîlnirea Siretului cu fluviul e marcată pe vreo 700 de hectare (cifra anului 1963), prin santierul marelui Combinat Siderurgic care va aduce aici, în cîmpie, pe pămîntul acesta friabil și aproape virgin, înălțimes unor munți de metal. Reținem, din înălțime, cilindrul de beton al uriașului castel de apă, miniaturizat la dimensiunea unui capac de sticlă, mai înelou — fabrica de oxigen, o cutie de chibrituri care ar purifica cu deșazirea ei de gaz nobil atmosfera industrială pînă la cer, centrala termică, — un fel de cazemată condensînd pînă la bulgăre lumina. — și o groapă mare. Este vorba de fapt, de ochiul pămîntului la fundația, care întesle zenitul deocamdată cu orbita goală și în care se vor turna nu mai puțin de un milion de metri cubi beton armat. Un munte scufundat va fi deci temelie uriașului dumăzovan care ca toți metali, cutremurînd cu fierberea lui orizonturile. Apoi care îl va răcori, împreună cu azele și aburul industrial, aduse prin zeci de kilometri de conducte, ar putea satisface necesarul diurn al unor țări ca Guatemala, Salvador sau Republica Dominicană. Este însă numai o porțiune din Galatiul de azi, cuprins între Siret și Dunăre, cîțiva centimetri din harta care și-a restrîns subit proporțiile sub imperiul altitudinii, pînă la dimensiunea gravurii colorate stîrnită deasupra ușii personalului navigator. Roza vînturilor are culori de rozii, iar caiacele turcești plutesc imobile într-un fum albastru. („Grăbină îmi sta cerul, îmi muntii parmalik / Un drum bateam, aproape de la Izrailik / Cu ziduri forfecate, sculte minarete / Și stîlțuri cu ochii rotunzi, ca de urele, / Și asmutit cîmpii, un fluviu lesios...”) Stampa stăruie nesigură sub privire — Anno Domini 1743 — fixată acolo deasupra ușii ca un capiclu cultural de stewardesă.

Der am intrat între timo în vîrlă. Respirația grea, lotoasă, a cîmpiei răsăritene, răbufnește în sus la acest cot de ape, în virtejurii grozave. E o răscurce aeriană a regimurilor climatice diferite, un unghi de aspră interferență între năvala de aer a continentului și zidul Carpaților, iar vîntul steepl, oprit mai la deal într-un piept de piatră, cîntă aici slobod.

Se simte nesfîrșita cîmpie vecină. Mîinăm peste bolovanșul de aer, într-un echilibru nesigur, în niște burducături de echipaj cu cal. Sus nu mai e de mult temperatura zăpezii, deși biplanul pare că înfruntă trolene. Înfruntăm trolene! Dar trolenele se topește subit, ca să înghete la fel de iute, barîndu-ne calea de data asta cu slăurii dure de aer. Reînceu hurducăturile, echipajul înesește, cele două motoare, bidivii moldavi, se opintesc să smulgă din smîrcul aerian încărcătura cu pasageri cu tot. E totuși plăcut. Pe jos, sub tavanul de nori, fug acceleratele și automobilele, se leagăna plătind autobuzele românești sau „Chausson”-urile pentru turiști, selipse șoselele și drumurile de fier. Pentru un minut, aici în nori, am în schimb avantajul de a țîia un drum, recîntîndu-l în mințe pe călătorii de acum un veac. Te deschid în întîmplare pe pîntîlul Demidov. De-abia trecurăm granita și plovia începu atît de tare încît la sosirea pe malul Siretului care curge la cîteva leghi de Focșani, gîșirăm un torent foarte greu de depășit. Chiar înaintea noastră nu putuse să treacă o caravană de care încărcate din greu și trase de boi; trebuia deci să ne grăbim...”

Biplanul pare acum să alunece pe o pîrtie de sanie despărțindu-mă de sania lui Ghica printr-un vitraliu alb. A pus căruța pe țalpii de sanie și aleargă tot spre Moldova. Am depășit și echipajul lui. Am rămas singur lîngă geamul înghețat, iar motoarele duduie plăcut ca o sobă. E o iarnă întîmă, de o secundă, fiindcă dreptunghiul de cristal al ferestrei s-a dezghețat din nou, iar în apa lui lăptoasă, străbătută de torente miniaturale, văd navigînd cu greu un alt echipaj. E dincolo de fereastră în șivaoie de aburi. Recunosc chiar silueta blîndului abate Paul de Marenne sau Ipoteza lui Sadoveanu. O fi el? Zarva că-

rușailor lui se suprapune peste tumultul nostru. Aud chioțe. Aud iarăși pocnete ca de motor. Recitesc în gînd: „Oamenii de aici au un meșteșug al lor, domnule de Marenne... Cu el pot țeve prin complicațiile cricării călătorii. Mai întîi se bizuie pe ajutorul lui Dumnezeu și-și fac cruce, plecînd cu bine la drum drept. Cînd ajung la dealuri imposibile ca acesta, înțeleg că au nevoie și de al doilea ajutor. Atuncea invocă pe diavol. Toate războaiele furibunde pe care le-au auzit să știi că sînt sudalmi, adică chemări ale puterii necurate (Mașina mea are două mîini grele aici). Fîind pe lîngă aceste bicle și strămurările, izbîndesc și ajung sus...”

Am ajuns și mai sus. Privesc pe fereastră. Mi se pare că abatele și însoțitorii lui își fac cruce, din ceața care îi învalule, ascultînd zbrîntul ce se reverberază în juru-le, nu se știe de unde. Caută poate minunea, cercetînd cu ochii cerul pe care zbor, în timp ce căruța moldovenească o ia singură la vale, fără pasageri, pe un deal de fum. Îi las în urmă să alerge după ea către Unăre, spre Constantinopol, în vreme ce echipajul meu aerian, miraculos ca și o stea cu coadă, înfrîneste alte văscruce de covuri, cu alte echipaje și călători. Unde să-l mai fi înălțat decît aici! — ecurile se prelungec aerian pînă aici la mine, confundîndu-se cu zbrîntul plin al biplanului meu. Sau poate că ecurile au rămas suspendate aici, iar talazurile le pe pun în mișcare, zbrucîndu-le această mare aeriană, deșteaptă din nou vechile murmur, tro-pote, înzete, pocnete de bice, inviate la atîngerea aripei de avion. Vin și se duc. Căsușii sînt moldoveni, ca și piloții din cabină, ca și străjerii cu flinte ori suțiti ce impresoaia solii. Zăresc și chipurile stăiilor. A trecut, sau poate nu se pare, cu alura ei mormăie și sportivă, sufocată între bizzare truse de vînt, Indy Craven. Mă-a rămas în palmă o cărtușie cochetă, cu o carte de vizită peste care se adăugă volumul sobru al lui Wilkinson, cele două volume ale învățatului Boucher de Perthes, memorialul doamnei de Carlowitz, cele trei tomuri în marochin negru ale lui Felix Colson etc. etc. Vin la întîmplare ca și rulete tăiate la hazard peste cîmpile și dealurile de jos, cu aroma, cu culoarea, cu patina lor. Mi se pare la un moment dat că transport cu mine biblioteca lăsată încaută! și distîng chiar, într-o clipă de acalmie, fosețul manuscrisului rar. E soapta simfonie în pergamon, a înălțimii Marco Bandini, călător și misionar prin Moldova lui Vasile Lupu Vodă, sau poate desenul ermetice și decorative, în arăbește, al răsăriteanului Pavel de Alep. Supta nu se mai aude, a amuțit în foais făcută sul, dar discern pasul altor călători care poarta alte suluri la obline, într-o Moldovă încă și mai veche. Drumul arhaic se prelunge acum pe covoare de iarbă albastră, pasul e nesimțit, ca în vis. Cădrul se pierde

— și distîng chiar, într-o clipă de acalmie, fosețul manuscrisului rar. E soapta simfonie în pergamon, a înălțimii Marco Bandini, călător și misionar prin Moldova lui Vasile Lupu Vodă, sau poate desenul ermetice și decorative, în arăbește, al răsăriteanului Pavel de Alep. Supta nu se mai aude, a amuțit în foais făcută sul, dar discern pasul altor călători care poarta alte suluri la obline, într-o Moldovă încă și mai veche. Drumul arhaic se prelunge acum pe covoare de iarbă albastră, pasul e nesimțit, ca în vis. Cădrul se pierde

PAUL ANGHEL

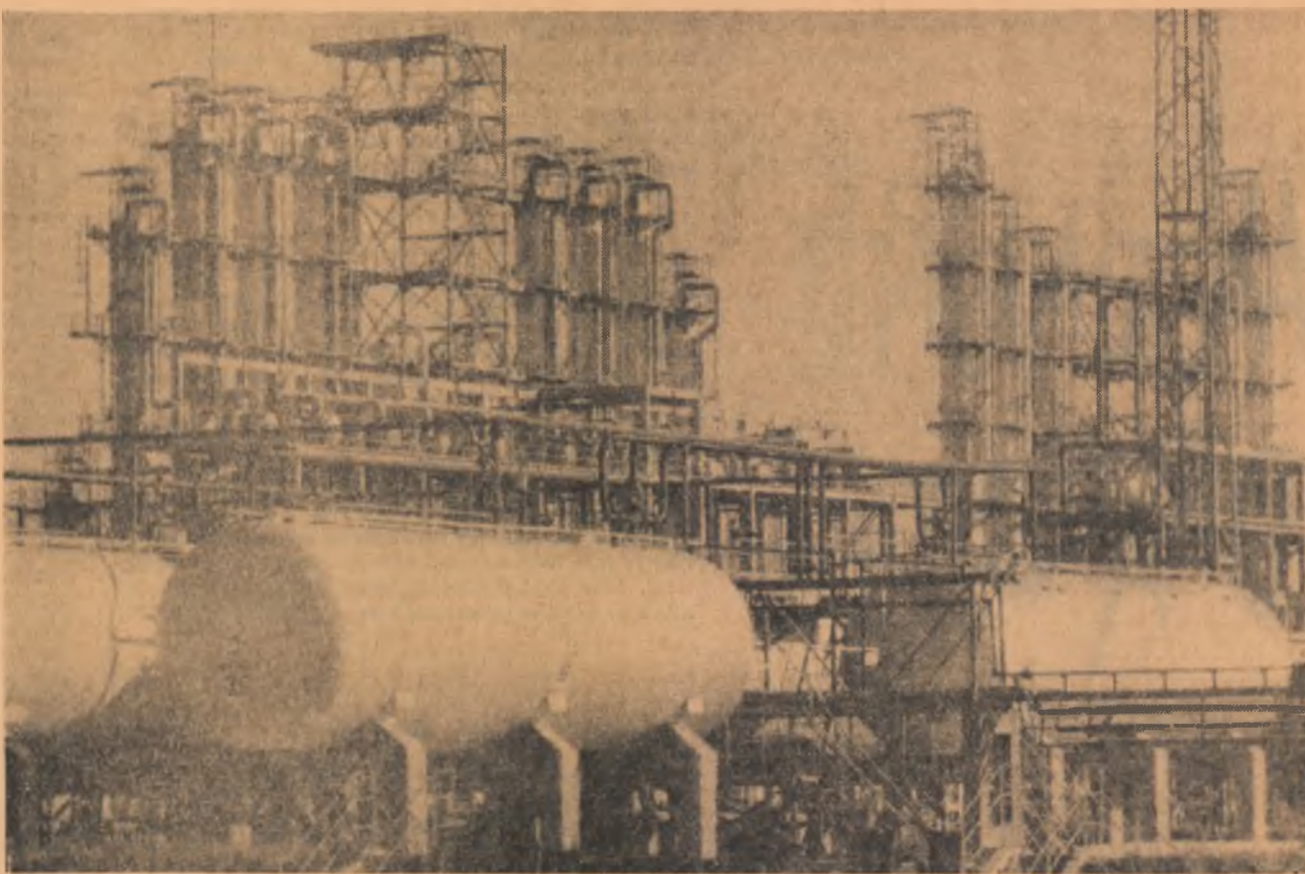
într-un abur de legendă sau în aburii care ne impresoaia: calea Moldova lui Alexandru cel Bun trimisul ducelui de Burgundia, cavalerii în grea armură de cruciat, Guillbert de Lannoy. Îi aștept, să-și ridice coiful cu obzărăz de fier, să abure la înălțimea sprîncenelor — strîsline stufoase — mina în mînușă de zale, să privească în sus cîte mine, dar văd cu uluire că viteazul cavalier se prăvale din șea, cutremurat de o vedenie de spaîmă. Ca dintr-un **bestiarium** a țînit printre nori o fantastică pasăre într-o strălucitoare armură de metal, iar printul de Burgundia s-a făcut fum... Cascade de zgomet au cutremurat cerul, marelui avion de transport, navigînd cu un etaj deasupra, s-a îndepărtat către Iași, dislocînd talazuri și trimîndu-l pînă în orizont. Rămîn așezat confortabil în fotoliul adormitor, dar deși cu capul în nori, nu mai pot conștinua să descifrez cafeaua înălțimilor. Itinerariile, în-tîmplările, efigiile vechi, se sterg. Pe lîngă aripi, fantasmale de fum se scurg acum lent, liniștit, cuminte. Nu te mai rețin. Privesc în golul de aer care s-a limpezit, și pe fundul lui văd așezat, la fel de cuminte, ca pe un așîz colorat de turism, tot șesul Siretului, imprimăvărat.

Legate în esarfele șoselelor de asfalt, cîmpurile cu patrulater de griu crud, fermele nu acoperișurile roșii de țigla, satele cu șivaguri de case vopsite proaspăt — competiție de ouă de paște — te reazează într-un ritm de calm fertil, constructiv. Liniile de fier, foarte subțiri, fine de ață s-au desprîțit dintr-un ghem care e sînd în lungul lor șivaguri negre de mîrgele care sînt vagoanele. Abia se mișcă, am timp să număr vreo nouăzeci, în cap cu o agată sflută în fațele — o locomotivă Diesel electrică. Disparate, la diferite distanțe sau în serii compacte, turisme-jocărie par trase înainte cu șosea cu tot, ca pe o bandă. Nu ajung pînă aici claxoanele, mișcarea e mută. Dar pe autostradă încaută harnic, în contrast cu jucăria de metal, un camion cu cai. Șoseaua pare fixă numai pentru acest vehicol, și trap-trap-ul căilor mici care înghit distanța se aude parca distinct în aerul rar. Copitele picură bălăi.

Trăsură din țată mă întrebă ceva. Ascultam caii. E un inginer care va cobori la Bacău și care va fi urmat la puțină vreme pe aceleași șosele pe care le-am văzut de sus, de un gigantic eșalon de utilaje abia descărcate dintr-un cargou. A supravegheat constituirea eșalonului iar în clipa aceasta — îmi spune — marile platforme remorcale de tractoare pe șenile urmează zborul avionului, care le remorchează pînă la rîndu-le cu un cablu invizibil, dar foarte solid. Urui-tul motoarelor noastre trece după el urutului coloanelor de motoare ce vin pîndite după noi, greoale ca niște turme de elefanți iar împletitura de sonete, cu potîcniri — noduri și zvînenet de coardă supraîntînsă, smulge parca după sine pămîntul. Nu mai aud caii.

Escală la Bacău, pe noul aeroport — pîrtie de beton de 11 kilometri! — în ambianță urbanistică de așezare nouă. Uit că orașul era deja, pe la 1401, sediul unei episcopii romane, vamă voevodală între Apus și stepe, țîng bacovian, meschin municipiu cu prăznie și birji, cu parastase dominicale și concerte de ciol. Uit și isau din nou înălțime, peste panorama noilor clădiri pe care o șterge razant aripa de avion.

A rămas în stînga, între dealurile Călugăreii, pe un picomontoriu de lut, marea catedrală cu turnuri negotice, cu orgă și cu balcon vast pentru cor, clădire bizară, dominînd odinioară nu numai un sat umil, dar și edificile industriale ale Bacăului. Drumul de fier s-a ramificat din nou s-au ramificat și apele. Din Siret urcă la deal, înfăgurînd Bacăul. Bistrița cu sălbele ei de centrale electrice. Un mare lac de acumulare între podul Servănești și Gherăușii va transforma orașul într-un port al rîului cu docuri, pontoane, slepuri ambarcaștani de agrement. Deocamdată fundul lacului se vede e încă uscat dar ecurile prefacerilor din susul apei bat la ușă. Culoarul Bistriței se închide însă privirii sub o perde de fum în care bănuiesc și fumul industrial. Coloșii combinatelor industriale

ONEȘTI

Fotografia: DAN GRIGORESCU

se țin lanț, unul după altul — Buhuși — Roznov — Săvinești — Piatra — Bicez — pe o vale de aproape două sute de kilometri, trimînd spre cer o piclă vîntă care îi ascunde privirii.

Încă de la Bacău se simte prezența bradului. Eșaloanele cu utilaje și motoare rămase mult în urmă, dar pe care le-am remorcat sonor, se vor opri aici. Frînghia de sunete s-a rupt. Mai flutură o vreme îngreindu-ne balansul, apoi se destramă fir cu fir, printre acele păduri de brad.

Am lăsat în dreapta Siretul, cu dealurile lui goale de lut. De din vale de Mărășești și pînă mai sus de Pașcani, Siretul e mărginit pe dreapta (în sensul zborului) cu un perete roșu de lut ce suie de-a dreptul din apă, amintindu-ți dacă-l privești de la sol Dunărea cu țărîm vecin. Din tren sau de pe șosea, îți se pare că dincolo de muche se mai află o țară, așa după cum dincolo de negura cu munți, din stînga aceluiași Siret, pare că se deschid alte zări moldovenești. E aceeași Moldovă, pe care o cuprînd aerian din cel mai înalt punct, avînd sub fuselaj șesul Siretului și alîntînd cu aripiile întinse cele două leturi de dealuri și munți.

Dar cotim către munți. S-a creat o altă răspîntie de drumuri și ape. Din Siret s-a desprins Moldova, care urcă la deal tivită ca o pîrtie de asfalt, iar aproape de întîietiere, Romanul își înalță turnurile lui industriale. Au rămas la dreapta Miroșceii lui Alessandri, mai sus Pașcanii lui Sadoveanu, alte răspîntii de drumuri și ape.

Pămîntul se încrețește ca un măr țînt pe parmalucul lui octombrie, amirosînd a brumă. Am intrat într-o penumbră tare un fel de noapte prematură, care e de altfel reflexul aerian al pădurilor.

După plutirea peste dealurile goale, ici și colo inverzite ne primește pădurea, în brațele ei. Treccm prin noaptea unui covru răsturnat cu umbra în sus, iar coruanele brazilor, înfipite cu virfurile de piramide în cer, fac deasupra-ne un cort verde, des și parfumat, de sub care nu mai poți ieși. N-am încrecat pînă acum senzația de a mă acoperi cu pădurea, proiectînd-o deasupra-mi și desfășurînd-o invers, ca pe un baldachin. Mă uit în jos — sau în sus, nu mai știu bine — încercînd să găsesc o poiană, o spărțură prin care să văd cerul Tesatură e compactă, numai și numai pădure. Mă resemnez să caut o cărare știută pe sub poala de crengi a pădurii, îi descopăr firul, mă prind de el, ating cărarea cu piciorul căl al unei altele și...

Cel care merge acolo, cu capul în jos, răsîrînt în lacul în care plutesc acum, e un altul, un necunoscut, dar pe senzațiile proaspete ale căruia pot pune temei, dîndu-le chiar putere de document... Celui de jos i-a intrat în talpă un spin și țîpă. Țînește o bobită de sînge. Pot sigila cu ea această pagină! S-a așezat acum să-și scoată unicele. Pădurea e un spațiu familiar, o casă mai mare cu unghere de întineric în care sînt donițe, șiraguri de burți uscate, măcieșe, afine, alune. Mistreții sînt porci sălbatici, abia scăpați din bătătură, iar vulpele care a furat ecoușul l-a confundat probabil cu mindrul cocoș al molodului (urogallus tetrao), Mormăie ursul cu un moșneag supărăcios. Dar vin fierăstraiele. Vin în amintire, se aud Niște oameni străini și bărhoși, aproape flămînzi — pe mulți îi cunosc, au mai fost într-un an — colobăiesc peste tot cu topoarele, sparg acoperișul de șîi, fac să pătrundă lumina, ca apoi să smulgă grinzii, căpșiorii, birnele, țîpăle, să demonteze toată alcătuirea și s-o ia cu ei. Erau parca niște hutani veniți pe cai mărunți, parosi ca niște capre, și niște munteni din Maramureș cu chimire late de vitel și fuste de femei. Ce nu pricepeam era unde se duce pădurea și de ce acei oameni bărhoși rămîn la tel de posaci, nu cîntă, își fierb în bordeie de burscu aceeași mămăligă, ca apoi să se mute mai sus, într-o altă parte a codrului, la fel de murdari, zdrăntaroși și flămînzi. (Între 1929—1938, ne spune o statistică, s-au defrișat numai în Moldova, pentru a fi expediate sub formă de bușteni în străinătate, mai și mil de hectare de păduri particulare sau în proprietate statului, dublînd cifra de afaceri a marilor societăți forestiere pe un parcurs de cîțiva ani!) Spectacolul pădurii în care se intra cu fierul însemna odinioară prăbușirea pentru todeauna a unei zidiri. Muntele, cu toată clădirea lui arborosă, era lut cu asalt de la poale, începînd cu contrafortii masivi din stejar, și dărîmat perete cu perete, grîndă cu grîndă — după cum ni se parea atunci — pînă la polta verde a crengilor de sus. Rămînea deasupra lar cerul gol, deschis ca o prăpăste, și aplicat pe marginea ei, ametit, măl temeam să nu mă soarbă.

Imensa golște provocată atunci, cîndva, cu toporul, îmi apare acum acumă privirii, sub țesătura fragedă a multîmilor de puiandri deBrad. E ca o rană ce s-a cicatrizat vizibil. Pe acolo pe unde a trecut pîrjolul, se vede bine de sus, s-a făcut pe mari suprafețe transplantație de epidermă țînăre, perii au crescut deși și viguroși. Împîșind din nou coaste repezi și rișe, restaurînd verdele tonic al vieții, redîndu-i muntelui respirația. S-a făcut o lucrare de vastă anvergură, pe care n-o poți aprecia decît topometric, de sus. Dar după golștile împădurite, am intrat din nou sub marelui codru care e poarta triumfală a Țării de Sus. Aștept ceva, un eveniment care să pună semo faimă acestei intrări. Este chiar tranziția luminii. E violentă, fulgerătoare ca o lovitură de boltă, ce țî-ar desparte capul de trup. Umbra densă soarbe zborul cu totul, într-un virtej frunzos, zbrîntîtor, înci toată pădurea pare un avion care fugă. Dudaie toate motoarele codrului, fuselajul de arbori vibrează într-un freazăm care deșteaptă păsări, corbi, jivine, frunzele de acum un an. Cerul cîntă cu toate fanfarele. E furtună. Vine ploaia de primăvară. Cel de jos a răfăcit toate cărările, toate urmele, toate șenile pe care le putea cu grijă mai dinainte, ca să recunască locul. Unde să mai alerge acum? Codrul bate din aripi încercînd să se smulgă și să-l lase singur acolo, pe un pămînt pîktu. Căutam ceva. Căutam printre frunze hribii timpurii și așm strivit sub talpă unul, rece, luncos, viu ca o reptilă. Un fulger! Caut să fug, caut să mă smulg de jos, sar... sar în avion, mă reasez confortabil în fotoliu, cobor la Suceava.

Imensa golște provocată atunci, cîndva, cu toporul, îmi apare acum acumă privirii, sub țesătura fragedă a multîmilor de puiandri deBrad. E ca o rană ce s-a cicatrizat vizibil. Pe acolo pe unde a trecut pîrjolul, se vede bine de sus, s-a făcut pe mari suprafețe transplantație de epidermă țînăre, perii au crescut deși și viguroși. Împîșind din nou coaste repezi și rișe, restaurînd verdele tonic al vieții, redîndu-i muntelui respirația. S-a făcut o lucrare de vastă anvergură, pe care n-o poți aprecia decît topometric, de sus. Dar după golștile împădurite, am intrat din nou sub marelui codru care e poarta triumfală a Țării de Sus. Aștept ceva, un eveniment care să pună semo faimă acestei intrări. Este chiar tranziția luminii. E violentă, fulgerătoare ca o lovitură de boltă, ce țî-ar desparte capul de trup. Umbra densă soarbe zborul cu totul, într-un virtej frunzos, zbrîntîtor, înci toată pădurea pare un avion care fugă. Dudaie toate motoarele codrului, fuselajul de arbori vibrează într-un freazăm care deșteaptă păsări, corbi, jivine, frunzele de acum un an. Cerul cîntă cu toate fanfarele. E furtună. Vine ploaia de primăvară. Cel de jos a răfăcit toate cărările, toate urmele, toate șenile pe care le putea cu grijă mai dinainte, ca să recunască locul. Unde să mai alerge acum? Codrul bate din aripi încercînd să se smulgă și să-l lase singur acolo, pe un pămînt pîktu. Căutam ceva. Căutam printre frunze hribii timpurii și așm strivit sub talpă unul, rece, luncos, viu ca o reptilă. Un fulger! Caut să fug, caut să mă smulg de jos, sar... sar în avion, mă reasez confortabil în fotoliu, cobor la Suceava.

Imensa golște provocată atunci, cîndva, cu toporul, îmi apare acum acumă privirii, sub țesătura fragedă a multîmilor de puiandri deBrad. E ca o rană ce s-a cicatrizat vizibil. Pe acolo pe unde a trecut pîrjolul, se vede bine de sus, s-a făcut pe mari suprafețe transplantație de epidermă țînăre, perii au crescut deși și viguroși. Împîșind din nou coaste repezi și rișe, restaurînd verdele tonic al vieții, redîndu-i muntelui respirația. S-a făcut o lucrare de vastă anvergură, pe care n-o poți aprecia decît topometric, de sus. Dar după golștile împădurite, am intrat din nou sub marelui codru care e poarta triumfală a Țării de Sus. Aștept ceva, un eveniment care să pună semo faimă acestei intrări. Este chiar tranziția luminii. E violentă, fulgerătoare ca o lovitură de boltă, ce țî-ar desparte capul de trup. Umbra densă soarbe zborul cu totul, într-un virtej frunzos, zbrîntîtor, înci toată pădurea pare un avion care fugă. Dudaie toate motoarele codrului, fuselajul de arbori vibrează într-un freazăm care deșteaptă păsări, corbi, jivine, frunzele de acum un an. Cerul cîntă cu toate fanfarele. E furtună. Vine ploaia de primăvară. Cel de jos a răfăcit toate cărările, toate urmele, toate șenile pe care le putea cu grijă mai dinainte, ca să recunască locul. Unde să mai alerge acum? Codrul bate din aripi încercînd să se smulgă și să-l lase singur acolo, pe un pămînt pîktu. Căutam ceva. Căutam printre frunze hribii timpurii și așm strivit sub talpă unul, rece, luncos, viu ca o reptilă. Un fulger! Caut să fug, caut să mă smulg de jos, sar... sar în avion, mă reasez confortabil în fotoliu, cobor la Suceava.

Imensa golște provocată atunci, cîndva, cu toporul, îmi apare acum acumă privirii, sub țesătura fragedă a multîmilor de puiandri deBrad. E ca o rană ce s-a cicatrizat vizibil. Pe acolo pe unde a trecut pîrjolul, se vede bine de sus, s-a făcut pe mari suprafețe transplantație de epidermă țînăre, perii au crescut deși și viguroși. Împîșind din nou coaste repezi și rișe, restaurînd verdele tonic al vieții, redîndu-i muntelui respirația. S-a făcut o lucrare de vastă anvergură, pe care n-o poți aprecia decît topometric, de sus. Dar după golștile împădurite, am intrat din nou sub marelui codru care e poarta triumfală a Țării de Sus. Aștept ceva, un eveniment care să pună semo faimă acestei intrări. Este chiar tranziția luminii. E violentă, fulgerătoare ca o lovitură de boltă, ce țî-ar desparte capul de trup. Umbra densă soarbe zborul cu totul, într-un virtej frunzos, zbrîntîtor, înci toată pădurea pare un avion care fugă. Dudaie toate motoarele codrului, fuselajul de arbori vibrează într-un freazăm care deșteaptă păsări, corbi, jivine, frunzele de acum un an. Cerul cîntă cu toate fanfarele. E furtună. Vine ploaia de primăvară. Cel de jos a răfăcit toate cărările, toate urmele, toate șenile pe care le putea cu grijă mai dinainte, ca să recunască locul. Unde să mai alerge acum? Codrul bate din aripi încercînd să se smulgă și să-l lase singur acolo, pe un pămînt pîktu. Căutam ceva. Căutam printre frunze hribii timpurii și așm strivit sub talpă unul, rece, luncos, viu ca o reptilă. Un fulger! Caut să fug, caut să mă smulg de jos, sar... sar în avion, mă reasez confortabil în fotoliu, cobor la Suceava.

(Din volumul „Arpegii la Siret”, în lucrul la Editura Inereturului.)

Adrian Paunescu

ȘARJA

La 20 de ani

Intram în Hunedoara, sporindu-mi vîrsla, cînd Din larg — deschise geomuri bateau un început Semnalele de oră exactă-ndepartînd Incrementea-n zgură a timpului trecut.

Prin dilatale coșuri oțelii renunța La lum, ca mult mai liber să respire. Asemenea, prin simțuri, atunci și vîrsta mea Își respira minunea, primînd-o cu umire.

Merțeam greoi spre punctul de loc, despărțitor, Rob încă primei vîrste, mobilizat de-a doua, Cînd a-nceput lui trunchiul să-mi tremure ușor Ca un copac irenelic cînd îl atinge roua.

Din zeci și zeci de ceasuri un hotol s-a pornit, Este acea cîmpie de flacăra măreață Prin care și pămîntul pulsa în ritm camplii Din centul lui de flăcări un început de viață.

Mi-e dală fericirea, raspunderea, să am Oțel la temelie alcătuirii mele, Torid, oțel — racheță, nervos, oțel — dinam Și mai ales oțelul — materie de stiel.

Eu lumina de șarja pleteam din loc în loc, Să mi luminez și gînduri și ochi și trăsături, Acolo între lavă și vîrsta mea de loc, Ca între două teribile temperaturi.

DACĂ AȘ CONSTRUI PĂMÎNTUL

Pămîntul meu, Pămîntul meu, Pămînt, Ce mi-ai plantat în aer — copac, cu seve agere — Ești teritoriul inegal de munți și vînt — Sînt teritoriul în continuă prefacere.

O, cum te deformează șenilele și bruma! Ce buimăcile-s continentale intrînd în zîl! Ți-aș pelici prăpăștiile, te-aș înnoi cu luna, Sau de la început te-aș construi.

N-aș nivela nimic din ce domină, N-aș șterge nici o urmă săpăt-n vreme grea, Altî — aș da mai multă năvală de lumină, Dacă aș construi pămîntul eu.

Eu arborii i-aș face mai suavi, mai păpădii Iar apele — mai greele și mai lavă, Fern, aș ucide moartea și aș rostogoli Oglînzile în unghi mai nesupus, Mai jos aș pune capul de girald, Iar virturile munților — mai sus.

Și-ntr-un moment de pace m-aș îndritzi să mut Căldura — ca să ție și la poli la tel; Iar portativul muzical l-aș lărgi mult! Să-ncapă toată omenirea-n el.

Aș trece peste epoci de încordare grea, Din orice scul zădăric eliberîndu-mi pieptul, Din trîsl apul de ere scofînd planeta mea Și-n communism ducînd-o, frumoașă, și de-a-dreptul.

Pămîntul meu, Pămîntul meu, acest Proiect — pe care țî-l propun — străbate Din orice gînd al meu din orice gest Din ochii mei, din poșii mei, din demnitate.

ANOTIMPURILE DRAGOSTEI

și pieptul. Ca un pom o să rodească. Și prinse în degete
câteva flori și Vică începu să ridă. O chemă lângă el și ea
nu vru. El o prinse de un picior, în glumă, și ea zise :

— Să nu mă rupi, Vică. Nu mă clătina, să nu-mi rupi
crengile și florile.

Se juca, parcă era încă fată. Dar noaptea ei o văgă
cum zisesse ea că e: înflorită și plină de rod, și se trezi,
și noaptea fu plină de lună. El ar fi vrut să rămână așa, să
nu moară niciodată.

Și dacă ar fi murit, ar fi vrut să-l îngroape în fundul
pământului, adică, să nu putrezească niciodată. Și să rămână
cu mina printre merele ei coapte și vii, și cu gura lipită de
urechea ei stingă, acolo unde era dragostea mai fierbinte.

Dar adormi și el, rupt. Intotdeauna simțea cum moare,
cu ea în brațe, după ce ea închidea ochii. Dar numai adormea.

Dumineața, Aurică se trezi și se sperie. Ii acoperise viforul,
ii albise.

— Soață Vică, scoală, îl bătu ea cu pumnul pe piept.

Dar nu ninsese. Cit dormiseră hătuse vintul și umpluse
grădina de alb, scuturase flori peste ei, era plină pătura de
flori de măr. Se revărsaseră ca o apă peste frunte, peste
mâini, peste piept și genunchi, peste iarbă și peste tot. Ii
acoperise vintul cu petale albe. Parcă erau înveliți în lumină.

2.

Apa era desmormită, își aminti: el se bărbierea privin-
du-se în sticla iconei din perete. Și zîmbea. Era iarnă
veche, cu zăpadă până la coada cailor și în cameră se auzeau

ridă. Erau doar numai ei, cinci, în sediu. Și se cunoșteau
toți de cînd ieșiseră pe lume.

— Tovarăși, deschid ședința și dau cuvîntul tovarășului
Brandenburg cel mare, zisesse Popoacă.

Și după ce terminase Brandenburg, Popoacă se uitase pe
ordinea de zi și spusese :

— Acuma dau cuvîntul tovarășului Popoacă Ion, vice-
președinte.

— Tovarăși, începuse apoi el cu alt glas, eu zic că... Vică
zimbea acum amintindu-și. Se țaiase cu briciul în două
locuri. Puse două bucățele de ziar, pe care le rupse din
„Scinteia Tineretului” care se afla pe masă, întinsă și fixată
la colțuri în pionere. Începu să-și ștergă briciul cînd auzi
sub fereastră, în drum, o ceată de glasuri cîntînd. Apoi
cîntecul se prinse, pașii pe zăpadă scrișiră ca pe sticlă și
cineva începu singur :

„Mulți ani trăiască
mulți ani trăiască
La muuulți aaani !”

Avea un glas cu chef, de întărita cîinii în puterea nopții.
Vică își controlă lanterna să vadă de nu se arseze toată
bateria. De dimineața, pînă la ziua trebuia să fie la raion.
Era duminică, mijine. Vru să stingă lampa cînd toată ceata
începu să cînte „Mulți ani trăiască” și atunci Vică își aminti
aproape buimăcit că era ziua lui. Că împlinise încă un an.
Și se rușina că nu-și amintise, ca și cum ar fi furat anul
acela quiva, și n-ar fi fost al lui, și se bucură că-l aduseseră
aminte. Și înainte îi cam injurase în gînd, că nu dorm la
ore țirzii. Și el poațe îl mai căutaseră și cînd fusese la
ședință. Și nu se băgaseră cu capul în somn, de voiseră ceva,
și-l așteptaseră. Vică se uită pe sub pat și prin colțuri,
căutînd vreo sticlă cu vin, deși știa sigur că nu are. Avea
numai o jumătate de țuică, cu care se dădea pe obraz cînd
se bărbierea. Auzi bătăi în ușă și glasuri tari lîngă prag și
deschise, cam bulmac. Întră un cîrd de băieți și fete și
atunci el se trezi de-a binelea și vru să le închidă ușa, dar
era prea țirziu.

— Vai, scuzați, sint, sint... zisesse, prinzîndu-se cu palmele
de genunchi. Era numai în chiloți și în cămașă.

— Hai, îmbracă-te, zise Brandenburg cel mic, și Vică își
dădu seama pe loc cine începuse afară cîntecul. Hai,
te-asteptă Geacără la nuntă, de așară ne-a trimis să te
căuțăm că cîcă el a uitat să te cheme... Dar mi se pare mie
că i-a fost cam peste mîină să te cheme, credea că nu vii, că
nici el n-a venit în colectiv. Hai conținuă Brandenburg cel
mic și Vică văzu că era beat destul de bine. Iși deschise
doi nasturi de la cămașă, și n-avea căciulă în cap.

Vică se posomorî, nu de nunta lui Geacără. S-ar fi dus
dacă l-ar fi chemat Geacără. Se posomorî, crezuse că se
gîndise cineva la el, că își amintise cineva de el. Dar era
altceva. Oamenii aveau timp numai de treburile lor. Se
îmbracă să meargă, însă se răzîndi. Cum să ajungă la
nuntă, noaptea, în toul ei? S-ar fi întrebat oamenii ce-i
cu el, de ce n-a venit înainte?

— Ce culori, are, mamă! auzi el un glas necunoscut și
cînd privi spre masă văzu o fată cu icona în mîini. Se
privea în ea și ridea. Lampa îi lumina fața de aproape și
Vică nu scoase o vorbă, ca și cum ar fi avut gura legată.

— Hai, ce mai stăm? zise Brandenburg cel mic. Și
uitîndu-se unde se uita Vică: Fa, Aurică, lasă aia la loc, ce
găsești tu acolo?

— Are niște culori! Și te vezi în ea ca în apă, întregă,
nu-ți strîmbă ochii și fața ca ogînzile, are tot felul de
culori...

— Hai, lasă culorile, că se sparge nunta și noi nu ne mai
urnim de-aici. Hai, îi făcu semn și lui Vică.

Dar Vică îi spusese că nu poate. Trebuia să plece dimineața
devreme de-acasă. Cu gura îi vorbea lui, și cu ochii o fura
pe fața ce lăsase icona și ridea acuma lîngă pat, cu alte
fete. Ea chiar puse mina pe pat și lui Vică nu-i plăcu asta.
Aurica numai se răzîmase de pat, dar nici nu se uitase la el
și nici nu se gîndise la nimic, să-i numere păturile ori să
vadă de-i curat. Ea aștepta fără să se grăbească. În odaie
era cald și afară începuse demul să întoarcă vîntul nămeții.

Cînd plecară toți, Vică se dezbracă și stinse lampa. Nu
puse geană pe geană toată noaptea. Dar vîși că se culcase
la pieptul ei, ca șarpele pe dulău, la soare.

3.

Soarele de dimineață era proaspăt, își aminti el, parcă
udat de rouă. Cerul era albastru, vindecăt. Fără nori, fără
vînt, înalt, de vară. Hora începea țirziu, și Vică nu-și găsea
locul. Brandenburgii tociseră lăutari și făcuseră rost de
trei căruțe și de patru puști de vinătoare. Fiecare își făcuse
rost de cartușe, să poată trage cît mai multe, să asurzească
satul cînd or da bice cailor, la vale, spre cîmp. Brandenburgii
se îmbrăcaseră de dimineață pentru horă, să fie oricînd gata,
la îndemîna lui Vică. Dar el umbla cătrănit, de parcă n-ar
fi vrut să se însoare.

— Ce-i mă, țî-e frică de ea? rise Brandenburg cel mare.

Ei aveau câteva damigene cu țuică în căruța, sub pături,
și se cam rînduiau pe lîngă ele. Pe la amiază se cam
chercheliseră și cînd se așezară la masă mincară ca lupii
de crețai că nu se mai satură. Vică mîncă la ei, bău și el
țuică, din damigeana, ridicînd-o cu greu la gură. Damige-
nele erau grele, mari. N-avuseseră atelele mai mici.

— Bea și mîincă, să nu te faci de rîs...

— La noapte o aduci la noi, că aici nu vine nici dracu
după ea. Intîi te ducem la țeline și la noaptea vii de-acolo,
mă găsești pe mine lîngă podul Blahniței, dormim acolo și

D. R. POPESCU

te așteptăm... Te aducem în sat, să nu se atrîne vreunu de
tine...

— Dacă ea vrea, cine să se atrîne?

— Taci, mă, strigă Brandenburg cel mare, vezi să nu-ți
atrîne eu două palme peste fălci, să înveți cînd să le des-
chizi.

Țuica era tare și toate limbile prîneră curaj. O muscă
bizia înnebunită prin cameră, voină să fugă afară.

— N-a vrut să iasă cînd am deschis ușa, acuma să se dea
cu curu de pămînt, zise cel mic. O s-o apuce beția.

— Deseară, nană, ce-o să facem cu fluturii. Nană, cînd
te-ai însurat tu, mai ții mîinte fluturii ăia galbeni?

— Ei, parcă numai de fluturi îi ardea lui atunci...

Vică își aminti de seara cînd fugise Brandenburg cel
mare de la horă, cu nevastă-sa, cînd o furase. Seara aștep-
tîndu-l să vină din cîmp, trăsese-o beție, cu țuică, din dami-
gene. Ușa era deschisă și fluturii veneau din negură și se în-

CALEA

POEM DE

Azi, cînd se-aude, țîinț, pasul nostru
pe scara mondială a mașinilor,
se simte vîntul — și limpede și furtunos —
crescînd din foșnetul încălțămîntei
bărbaților, ce nu puteau dormi de grija noastră :

Iar dacă frunțile ca flamura au cute
de vîrstă și de muncă îndelungă,
aceia-s umbrele rețelelor electrice
zîrîrile peste ei din viitor.

Și trebuie să înțelegem de atunci
destinul electricității,
căci ea nu este-o ramură de foc
pe care Zeus a scăpat-o peste tînc,
și fundcă nu-i plăcea
să se aplice s-o culeagă,
a lăsat-o oamenilor,
ci este generosul colț de flăcără
din torța smulsă de curent,
pe cînd zbura la oameni cineva
cu focul ce-l răpîso pentru ei,
știînd că pentru-aceasta o să fie torturat
pe cele mai înalte stînci...

2.

Ci astfel a ajuns pînă la noi
o semîntic de bărbați incoruptibili :
prin forțăre de pedeapsă istovîți
ci lanțurile și le-au dus pe piatră —

pe-atîtea drumuri le-au tiru,
incit granitul li s-a măcinat
și stelele îmi par niște scinte postume
stîrnite de izbirea fierului de piatră
și-n lămpile-aplecate dintre ramuri
s-au ridicat scintele din lanțuri.

Călcînd porumburile-ntunecate
văd schelele de-naltă tensiune
și simt în firele de rezistență
oțelul din cătușele discipolilor.
Și focul electricității,
adus și el din flăcările sacre,
deasupra spicelor pe care se cunoaște
rugina de pe sulilele perșilor,
e focul luminărilor conspirative.

Destigur, muncitorii
de viața căvora eram noi prinși
ne-au desenat pe foaia de țigară
rețelele de naltă tensiune
și punțile barajelor pe care trecem.

Împinși cu armele la ziduri
oțdeau cu fața în pămîntul nostru
și ultimul cuvînt lui i-l spuneau ;
și s-a păstrat ca o sămîntă dîră
și singele li s-a plecat peste cuvinte,
și schele roșii cresc de la cuvinte...

Peste colinele de calcar secetos
catargele se despletesc la vîrfuri
și-aud foșnînd ciment albastru ;

și-această mîdăsoasă pubere de preț
e colbul dureros
pe care-l da pămîntul împușcat
unde escortele-i pierdeau.

Văd astăzi sondele de piatră
pe care-aleargă strunele electrice,
și-s sigur că pe-acolo au trecut,
trimiși și investiți cu drepturile unice
pe care le avea partidul lor.

Cînd, aplecîndu-se, ne-nchipuiau pe noi,
ei înșiși circulau asemenea curentului electric
și singele le-a curs ca rîurile
iar ei, care-și urcără viața drept
incit și lanțurile obosiseră pe ei
ca lujerii bătrîni pe arbori,
acum se aplecau și se duceau spre lupte
asemenea unor țulpini nesprîjinite :
dar mersul lor era cu-atîi mai demn
cu cît nu ei veniseră la ape,
ci apele știau să meargă de la ei...

virtueu în jurul lămpii. Era și atunci vară, și pe lîngă fluturii
mai biziau în jurul luminii tot felul de goașe. Brandem-
burgii cîntau, stînd în jurul mesei mici, pe jos, pe rogo-
jini. Damigeana se afla la mijloc și ei se bucurau că fratele
cel mare se însurase. Dar veniseră prea mulți fluturi în
casă și innegriseră lumina lămpii. Cum zburau în sus și în
jos, făceau umbre pe pereți, o mie de umbre. Tăiau lumina
în toate chipurile, și parcă o făceau să se miște. Umbrele
jucau și pe fețele lor, măruntă. Parcă-i mizgălea cineva cu
cerneală subțire, îi innegrise și-i ștergea imediat, în joacă.

— Bă, asta e caz de beție, zise Brandenburg cel mic. Eu
încep să vă văd mutrele mișcîndu-se... Parcă vi se mișcă
fălcile și nasul... Vi se mișcă cîte-o jumate de barbă și de
frunte, una o ia în sus, alta la vale... De ne prinde Nana
ăi mare, așa urîți... Ori ne-a făcut țuica urîți, ori vedem noi
urît, tot una e! E caz de beție, așa că eu care sint mai
treaz zic că nu-s goale damigenele pînă la semn! Deci nu e
caz de beție. Fluturii ăia se joacă și ne derutează. Este, Vică?
Făc fel de fel de mișcări și eu zic să-i dăm afară, că pe urmă
chiar că o să credem că sintem urîți de tot...

Au deschis ușa și ferestrele și făcînd vînt cu palmele au
vrut să dea fluturii afară. Nici chip. Ei se invirteau tot în jurul
lămpii. Pe pereți se vedeau acum, într-un joc ciudat, palmele
Brandenburgilor, lungindu-se ca niște aripi, ori îngustîndu-
se. Și se mai vedeau și umbrele capetelor, se vedeau ure-
chile și nasul. Brandenburg cel mic începu să ridă ca un
nebul, văzînd umbrele. De fapt îl prinsese țuica de limbă,
dar nu era deloc bețat.

— Nu-i bine așa, zise el. Hai să suflăm încet spre lămpă...
Așa... Hu! Hu! Hu!

Desen de EUGEN MIHĂESCU

Cît am fost cu ea, mi-au înflorit zilele și nopțile, se gîndi
Vică. Trecea joi și vineri, sîmbătă, duminică și luni, marți și
miercuri. Și apoi veneau din nou zilele, și se făceau aprilie
și mai și toate lunile din calendar. Și se încheia primăvara
și vara, toamna, iarna. Și totul începuse de la ochi. El lega-
seră dragostele, ochii. El se întîlniseră deodată, ca doi
dușmani. Și rămăseseră muți, se ociliseră și se căutaseră.
Aurica umbla cu floare la urechea stingă.

Se însuraseră, dar ea rămăsese în purtări tot ca o fată,
fluiera pe drum și dădea cu pietre după cîini, și noaptea
venea după el prin sat, de-țirzia, venea să n-o prîndă
noaptea fără vorbă vorbită cu el. Zilele lor erau bune și
parcă veneau așa de la capătul zilelor, de cînd se făcuse
pămîntul, luna și soarele, cerul, vîntul și ploaia, de cînd se
făcuse iubitul. Dimineața cînd plecaa la lucru, ea călca pe
urmele lui și le număra.

— Ce faci, frate? îi zicea el

Ea tăcea. Să nu se incurce la numărât. Ii călca pe urme
să-i cunoască gîndurile. Iși potrivise pasul după al lui, și
el după al ei, de parcă veniseră pe lume cu același călcat. Ea
mergea în urmă, așa o văzuse pe mama ei și pe mama mamei
ei și degeaba o ținea el de mîină, tot rămînea cu un pas în
urmă. Să n-o ia din greșeală înaintea bărbatului.

— Frate, Aurică, ridea el. De fapt îi plăcea că are nevastă
pe urmele lui ; și el mersese pe urmele ei înainte de a o lua.
Ea îi întorcea pasul din drum, să-i calce potecile pe unde
trecea ea. Fără să-l cheme, cu vorba. Dar urmele îi erau
calde și el le simțea. Și îl prindeau frigurile. Și frigurile
acelea nu-l slăbiseră nici însurat. Noaptea de-i simțea
umerii goi îi acoperea cu brațul sting și-i mușca urechea
stingă unde purta floarea, ziua. Urechea mirosea a busuioac
și nu-l mai lăsa să doarmă. Vara și primăvara zilele cresc
înalte, noaptea e țirzie și repede, cit o răsuflare. n-ai timp
nici să-ți așterni patul, că se revărsă zorile limpezi. El dacă
avea treabă la gospodărie o aștepta acolo cu muncarea,
seara. Odată au mîncat sub meri, în grădina, pe pătură. Pă-
mîntul era cald și aerul mirosea a mere. Ea și-a acoperit
tălpile cu țarină. s-a îngropat în țarină pînă la călcie și a
întins mîinile în sus. Și a zis că o să prîndă puteri din pă-
mînt, ca salcia, și o să-i înflorească mîinile ca niște crengi,

troznind stîns în mașină buturile de vie. Casa fusese a unui
prăvăliaș, Teofil Frumosu, zis Cicea. Plecase la București și
lăsase totul obleagă. N-avea neamuri și Vică se mută în
casa lui, într-o odăie. Vînduse tot Teofil, și ușile, și pragu-
rile și sticla ferestrelor. Nu putuse să vindă casa întregă,
nu i-o cumpărase nimeni și atunci începuse s-o vindă cu
bucata. O cameră dinspre curte o spărsese cu țîrnăcopol și
vînduse cărămizile unora ce-și ridicau cuptoare de copt
piine și altora ce-și înnoiau vatra pentru țăst. Nu uitase un
cap de ață Teofil. Dar icona cu Sfințul Gheorghe, omorînd
balaurul, tot o uitase agățată într-un cui. Și Vică, după ce-și
adusese pat și o sobiță de tuci, de la Petre Prinț, nu scoase
icona afară, o lăsase la loc și se radea întotdeauna privin-
du-se în ea. Acum, că era noapte, și lampa plipia chioară,
cobori icona și o așeză pe masă, rezemată de sticla cu apă
să se vadă mai deaproape. Și zimbea. Dar nu se gîndea la
Sfințul Gheorghe și nici la balaurul în ochii căruia tocmai
își potrivea perciunii, zimbea gîndindu-se la ședința de la
gospodărie, de la care numai ce venise, înghețat. Ion Po-
poacă, vicele, condusesse ședința, prima ședință din viața
lui. Zisesse :

— Tovarăși, noi consiliul de conducere ținem acum
ședință. Așa că fac apelul. Tovarășul Petre Prinț.

— Prezent, răspunse Prinț.

— Bine, făcuse Popoacă și făcuse o cruce în dreptul nu-
melui lui Prinț, să se știe.

— Tovarășul Milonaru...

— Prezent.

— Bine, făcuse el altă cruce cu creionul chimic miuit în
gură.

— Tovarășul Ion Popoacă zise el.

— Prezent, răspunsesse tot el și-și notase prezența

— Tovarășu Brandenburg cel mare.

— De față, răspunsesse Brandenburg.

Popoacă îl privise de sus pînă jos și nu-l confundea cumva
cu vreun frate de-al lui Brandenburg.

— Tovarășu Vică.

— Prezent, răspunsesse el și de-abia se stăpîni să nu

FOCULUI

ION GHEORGHE

Dovadă că acesta-i adevărul, e că pe cind bătrânele și tinerele ape și-acum se duc la mare tot pe brinci și-n stare-n numai ei să le ridice; de-aceia și există ei pe lume — să poată ridica acele ape...

Căci riurile s-au ținut atunci după ei, i-au sprijinit cu podurile-n lupte și-acolo unde azi se-ntorc tramvaiele asemenea unor armonici, cădeau cu azele eroice alături de ei și după ei și riurile le-au spălat durerea...

Pe ramurile apelor plectoase venea împărtășită electricitatea și spulberată ca o luma de semințe de mult avizite spre destinul lor

3.

Dar astfel au ajuns discipolii la riuri sau riurile s-au oprit la ei: trec luptele și își încearcă luptătorii și vin incoruptibili la putere și numai umerii li s-au plecat cumva deoarece aduc de mult și de departe, albite, pietrele speranței, și se opresc apoi și construiesc din ele, și alb și vesnic templul focului...

Și-acolo flăcări se ridică peste ureasuri ca un pitic portocaliu și gol, e focul care se lasă-n fața inginerilor veniți cu cumpenele-n muniți și cu unelte de astre.

Pe oranele lor de-naritare tot umedă e semnătura lor severă — de fapt amprenta gloriei partidului

Și fundă-au fost cu toții muncitori mecanici unii, electricieni, rămâne-un semn al luptelor preluic căci nu se poate să nu se arate acea lumină visătoare.

Și după jocuri oamenii se-apropie căci vin și ei de mii de ani ducându-și viața ca pe pietre, și-apoi deschid explozii lungi în muniți ca niște cenușii fântini de pulbere. Și unde sticlele se urcă-amănunțit se leagă-n asemenea pământurilor adăugate la capetele frîngiului și viața lor și-o pun în câmpăna astfel și pietrele atunci se conving...

Și mai departe drumuri lucii saltă cu poduri galbene la capete — poate aceleși pietre de-apărare din nopțile de grevă.

Pe vinul și pe marea lor și pe uleri ei pun de-acum așezata focului. Bătrînul greu cu barba albă ei îi petrec la tărâmurile lui: podoaabele femei și condurii vor fi trimise electricității

căci albe, vin picioarele ei tuți, de ani de zile, de departe, și-n laptele cirezilor mănoase ca vine să se spele de departe.

Acestea ei le-au spus de la-nceput și toți au înțeles și s-au apropiat, atât de mult s-au înțeles atunci încât li se cunoștea și-acum pe haine, urmele albe de ciment sorbite de la-mbrăcăminte lor, cind s-au alăturat, consfătuindu-se

Și de la Lenin se știau acestea, căci de la el simțeau fluviile-n ele picioarele de barză ale schelelor, pe cind discipolii-i văd urmele pe prundurile albe și pe plaje și ei duc apele pe scări înalte și le descarcă pletele de stele.

Începură toți să sufle și fluturii simțind mirosul de țuică zburară care încotro, parcă bătuți.

— Goana asta căzu jos și se făcu praf, rise cel mic. A derutat-o alcoolul

La seara aceea se gindeau ei acum, privind musca ce bizia prin cameră. Nu mai rămăsese atunci nici urmă de flutură. Fugiseră afară, iar unii căzuseră pe jos, amețiți. Brandenburgii făcuseră la fel, de fiecare dată cind fugeau unul dintre ei cu fata în țelini, cind se însura. Și voiau și acum, cind Vică trebuia s-o fure pe Aurica, să sufle seara spre fluturii din jurul lămpii.

Cind începu hora, toată lumea de pe margini se uita numai la Aurica. Vorbele o luseră înainte. Toți știau c-avea s-o fure Vică, știa și maică-sa dar se prefăcea că habar n-are, să nu cumva să afle Speriosu și s-o omoare în bătai. El nu știa și așa și se cuvenea, să nu știe, doar de aceea era tatăl Auriciei! Tatăl nu trebuia să afle decit seara, cind nu venea fata acasă. Iar de se aflau la horă, să știe numai după ce o urcau băieții în căruțe și fugeau cu ea. Lumea să ridică și să dea chiote și el să întrebe:

- Pe-a cui o mai furară, fă?
- Mi se pare că te făcură fără fată
- Pe mine?
- Ei, lasă, o să ai și tu nepoți...
- Da cine o furară, fă?

Ei era căzut din cer, nici nu știa cine-i luase fata. Se infuria și injura și își bătea nevasta că nu-i spusese nimic. Dar se întâmpla ca nici ea să nu știe. Ori să știe că vrea s-o ia unul, și la horă să se trezească c-o luase altul. Tatălui nu trebuia să-i pară rău de fată, tot trebuia odată și odată s-o

lure cineva, altfel s-ar fi făcut de risul satului, dacă-i pleca din curte pe lăutari. Însemna că e oloagă ori e atacată la plămîni. Grijă lui era alta: cît o să ceară ginerele, ce zestre, cite pogoane, cite pături, cite oi, cite peșchire? Dacă fata fugise cu el, era bine. Fetele nu fugeau decit dacă voiau ele. De nu voia fata și o fura unul, el n-avea ce să mai pună piciorul în sat. Și fetele voiau întotdeauna, chiar dacă nu cu tot sufletul. Ai bătrîni erau mai împelitați, nu prea se îndurau să rupă din pămînt și din casă.

De trei ori se apropie Vică de ea și de trei ori Brandenburgii făcuseră semne celor de la căruțe să vină. Vică nu se hotărîse și cail rămăsese nemișcați, cu friele pe ei.

— Ce faci, mă? Se apropie Brandembug cel mare de el. Pînă cind vrei să adăstăm? Ce ești așa de mămăligă, mă? Se uită lumea la tine ca la urs, ce tot aștepti?

- N-o iau...
- Ce, ești într-o dungă? Prinde-o de mină și salt-o în căruță, ce, și-e rușine?
- N-are nici un rost...
- Cum, n-are mă? Păi de ce e făcută muierea? E făcută și ea pentru un rost, nu e făcută degeaba.
- Nu merg cu căruța...
- Cum vrei s-o furi, pe jos? Să moară satu' de ris? Ori nu vrei să te însori cu ea? Ți-a făcut ceva, s-a uitat la altu'?
- Spune-le să meargă cu căruțele acasă.
- Mă, Vică, tu ești beat! Se uită lumea la noi... Hai, că și Aurica se cam încrunță... Stă cu fetele și se cam încrunță spre noi. s-o fi săturat și ea să mai aștepte...
- Mă duc la ea...

Brandenburg îi privi și așteptă să înceapă o boierească. Numai din horă trebuia s-o urce în căruță, să-i fie toată viața plină de bucurie.

Dar cind începu boiereasca, Vică o luă de mină pe fată și plecă spre bombonar. Așa crezu Brandenburg, c-o duce înainte să-i dea o susană ori o înghețată. Vică trecu de bombonar și lumea se uita după el ca după urs. Nu mai juca nimeni, lăutarii cîntau în vint, cu ochii la vale, nedumeriți. Brandenburg făcu semn căruțelor să vină. Se auziră focuri de puști și chiote și cele trei căruțe trecură prin horă minind nebunește. Brandenburg sări pe prima și cind ajunse lângă Vică opri cail și-i făcu semn să urce. Vică dădu din cap, că nu merge, și o ținu pe Aurica de mină, să nu meargă nici ea.

— Ce-ai, dragă? se încrunță fata la el.

Brandenburgii trăgeau cu puștile în sus și legăneau damigenele.

— Să-l urcăm pe nărod, zise Brandenburg cel mare, sărind jos.

Dar Vică nu vru. Se certă cu Brandenburgii și el plecară, injurînd și parcă rușinați de rușinea lui.

— Ne-a derutat total, oftă cel mic.

Și se sparse și hora. Nu mai avea nici un Dumnezeu să țină pînă seara Oamenii nu priceperă de ce plecase Vică la Speriosu acasă cu Aurica de mină. Și cind aflară că mersese s-o ceară de nevastă, dădură din miini.

— E-te, na! Pîrț!

Și Aurica plecă tăcută de acasă. Și nu voi să plece decit pe întuneric, să n-o vadă lumea. Vică o făcuse de ris. Voise să fugă în cîmp, să audă puștile bubuind, să vadă căruțele întrecîndu-se și să privească lumea cum îi face de la porți cu mina.

— Păze, păze, că vă prinde!

— Fugi, grăbește-te fă, să dea de pămînt cu tine!

Așa strigase și ea după altele. Așa se măritaseră toate fetele, și maică-sa tot așa fugise. De cind era mică se tot gîndise la ziua asta și acum se ducea cu Vică de mină, tăcuti, spre casa lui, ca și cum nu s-ar fi întimplat nimic. Se împlinea ceva și nu se împlinea. Căruțele plecaseră de mult, nu mai puteau s-o ducă în cîmp, fată. Și ea să vină acasă bucuroasă și muierea bărbatului. Și Vică nu ceruse nici zestre, ca un prost, asta o îmbufna și mai mult și-i venea să-l apuce de păr și să-l muște de ciudă.

Cind ajunse la el, casa li se păru pustie. Ea se așeză pe prag și nu vru să intre înăuntru

- Hai, Aurico!
- Ba.
- Hai, stai pe scaun.
- Ba!

Și nu vru în ruptul capului să intre. Și se așeză și Vică pe prag. Stăteau nemișcați și priveau în pămînt. Era lună, dar ei n-o vedeau, Aurica nu voia să intre în casa lui, fată, nu era frumos să intri așa în casa unde-o să stai cu bărbatul toată viața. Și el nu știa ce are și îi era greu să vorbească. Puse mina pe ea, să o îmbune, dar ea îl lovi peste degete, cît putu de tare.

— Ei, făcu el, și-și băgă degetele în gură, ca un copil, și se strimbă de durere.

După o vreme, ea se ridică și porni spre poartă, singură. El crezu că pleacă acasă la ea și nu-i zise nimic. Aurica se opri în poartă și întoarse capul spre el. Atunci luna îi lumină fața și el văzu în ochii ei că nu e supărată. Se ridică și plecă în urma ei. Cind ajunse la poartă, ea nu era acolo. O văzu pe mijlocul drumului, mergînd la vale. Nu știu unde se duce și rămase rezemat de paienta podului. Aurica se opri, stătu într-un picior, tot sărind pe loc, să nu cadă, și își scoase din piciorul drept pantoful și șosetele. Apoi, sărind în dreptul, se descălță și de pantoful stîng și iarăși îl privi pe Vică. Și fără să-i spună o vorbă, plecă mai departe, ducîndu-și într-o mină pantofii și în alta șosetele. El se luă după ea și o ajunse la marginea satului, dar rămase tot în urma fetei și o privi cum se joacă. Desena cu degetul cel mare de la picior tot felul de cercuri pe mijlocul drumului. Și ridea încetișor fără să-l privească. Trăgea dîre lungi prin praf și lui Vică i se păru că are degetele albe, și picioarele, așa le bătea luna de tare.

— Ce faci, fată?

— Las dire, să știu drumul, cind m-oi întoarce, rise ea și se strimbă la el.

Și el o mai întrebă o dată. Ii plăcea cum se strimbă, i se părea că se strimbă dulce.

— Ce sint cercurile astea, fată?

— Ei, multe mai vrei să știi, zise ea și nu vru să-i spună că voia să fie copiii ei, fete, mai ales voia să fie cercurile acelea.

Ea se opri și intră în răzor, spre mijloc. Griul îi ajungea pînă la piept. Pe răzor era iarba și pe iarba un strat de rouă. Si atunci ea îl văzu pe Vică întreg, dintr-o dată, fără să-l privească. Aerul mirosea a vînt. Cerul se înroșise la apus ca o rană.

— O să bată vîntul miune...

— Ce zici, dragă...

Și nu mai vorbiră nimic. Se culcară și simțiră trecînd prin ei, învăluindu-i cu pămînt greu și fierbinte, răzorul. Trecea peste ei somoroasă, cu ochii cîrpiți, fără să-i vadă. Ei dormeau întinși pe pămîntul plin de rouă, dormeau cu fețele spre cer, rupți, cu minile ațîrînd greu, ca niște morți. Dormeau adînc, de parcă intraseră în pămînt.

*) Fragment din romanul VARĂ OLTENILOR.

Desen de ALBIN STĂNESCU

dorințele

— O, da, să aibă ochii limpezi, spuseră și femeile.

Omul duse din nou mina după țigări și rămase cu mina în buzunar, pentru că moașa vorbea copilului. Îi alinta cu vorbe urite... îl lovea peste piciorușele roșii încă umede — și omului îi plăcu ce face moașa.

— Ai casă nouă, spuse moașa.

— Copilul înseamnă casă nouă, viață nouă, spuseră și femeile.

Iar omul nu știu dacă le-a mai văzut vrednată pe femeile acelea, omul era tractorist și nu era de pe acolo, nici femeia lui nu era de pe acolo — veniseră de curînd în comună, și de aceea acum nu-și mai amintea dacă le-a mai văzut pe femeile acelea. Una din ele aduse un lighean cu apă și moașa așeză ligheanul pe dugumea și încercă apa cu degetul, mai ceru apă rece și o altă femeie aduse apă rece și se turnă apă rece, iar moașa încerca mereu apa din lighean, și cind o găsi potrivită, o altă femeie aduse copilul și moașa începu să-l spele cu minile ei mari și puternice și pricepute, în timp ce femeile trebăluiau prin casă. Deodată omul se simți apropiat de ele și se duse lângă nevasta lui. Se așeză pe marginea patului și atunci scoase pachetul cu țigări, alese o țigară bună și fumă zîmbindu-i femeii, iar femeia zîmbindu-i lui.

Mai tîrziu, moașa și femeile acelea și femeia lui au început să ridă și l-au trimis afară, omul ieși și la poartă se întîlni cu Dumitru. Dumitru era tot tractorist și dădea țiroscule — unele fete din vecini.

— Ce faci? îl întrebă omul vesel pe Dumitru

— Bine, spuse Dumitru — și-i ceru o țigară prin semn.

Omul scoase țigara și i-o oferî.

— Bel ceva? se trezi omul spunînd.

— Beau, de ce să nu beau? spuse Dumitru fumînd repede.

— Hai să bem ceva! se hotărî omul și se întoarse din drum și strigă tare, cu veselie, spre casă: Măi femeie! mă duc să dau o dușcă. A născut, știi, îi spuse lui Dumitru, a născut așa, dădată, n-a mai apucat să ajungă la Casă și a născut, știi?

Dumitru se lovi cu palma peste frunte:

— O facem lată — mă! Să mor, o facem lată rău, mă!

Omul fluiera și cind auzi vorbele lui Dumitru se opri, rămăsese împietrit citeva clipe și fără vorbă o luă înapoi. Se învîrti o vreme pe lângă casă, apoi intră, cuprinse totul dintr-o privire, moașa îl aștepta, femeile pleaseră și moașa îi explică ce are de făcut, iar el îi spuse:

— Te pricepi la din astea, am văzut eu că te pricepi, cum să nu te pricepi? Mă speriasem, știi? mă speriasem că nu te pricepi, da te pricepi, nu?...

Moașa rise și plecă, iar el se așeză pe marginea patului, femeia îl primî cu zîmbetul acela al ei, el își trecu încet palma peste frunte, prinse bărbia femeii și femeia îl întrebă veselă:

— Ai băut bărbate?

— Cum îți e? spuse el cu gîndul în altă parte.

— Mi-e bine acum, o auzi pe femeile spunînd și vorbele ei veneau de departe. Te așteptam, spunea femeia grăbită, nu știu de ce mi-era frică, mă luase cu frică...

— Ce face? întrebă el.

— Dcarme, zîmbi femeia cu un zîmbet nou și trase marginea plăpूमii să-l vadă și el.

— Tu nu dormi? se aplecă el să vadă copilul.

— Nu mi-e somn de loc.

— Nici miie...

Atunci se auziră niște bătaii în ușă.

— E voie? întrebă un glas gros îndulcit.

— E voie, spuse omul ridicîndu-se.

Și oamenii intrară, călcînd cu gri-jă și se adunară lângă patul femeii, o priveau de sus cu ochi calzi, rideau stînjeșiți, își mototeleau părțile în palme și nu știau ce să spună, veneau pentru prima oară în casa acestui om tînr, veneau bucurîndu-se de norocul lui, între oameni așa se obișnuiesc, dar omul acesta tînr se trîsesse mai într-o parte, neliniștit, cu minile înfundate adînc în buzunar. Așa părea foarte matur și liniștit, iar oamenii au trecut pe lângă el și unii i-au făcut complice cu ochiul, și după ce s-au oprit la patul femeii au început să se poarte ca niște oameni foarte tineri. Priveau femeia cu ochi calzi, rideau stînjeșiți, își mototeleau părțile în palme și nu știau ce să spună, iar Costea, secretarul de partid de la gospodărie, puse o pungă pe pat și spuse: „Niște bomboane”, și fiecare duse cei care veniseră în casa nouă a omului, lasă pe pat ceea ce izbutise să găsească în puțîn timp ce trecuse de cind aflaseră vestea de la Dumitru — și oamenii după ce se uitară pe rînd la copil, trecură înapoi, continuau să se poarte ca niște oameni foarte tineri, îl găsiră cu minile înfundate în buzunar și fiind foarte tineri nu îndrăzniră să-i întindă minile. Și spunea numai: „Bună seara Marculu”, sau „Hai noroc Marculu” și el le răspundea la fel, iar Costea îi spuse: „Mă, vreau să-ți fiu naș, eu te cunosc mai de mult și vreau să-ți fiu naș, ce-ai zice dacă îți-ai fi naș? și omul își smulse minile din buzunar și începu să și le frece, și ieși în urma oamenilor, să-i conducă pînă la poartă.

Cind se întoarse, se așeză pe marginea patului, își privi femeia și se lăsă între ei o tăcere grea și vorbele ce le gîseau, continuau să le caute, trebuia acum să-și spună multe și nu aveau la îndemînă vorbele, iar mult mai tîrziu înțeleaseră că pentru ceea ce vroiau ei să-și spună nu era nevoie de vorbe.

În noaptea aceea el nu dormi, rămase pe marginea patului privindu-și femeia și copilul, și veniră în el o multime de dorințe, iar el cercetă fiecare dorință cu multă atenție, cu foarte multă atenție, dar nu se putu hotărî pe care s-o alegă mai întîi — și atunci se gîndi să ceară sfatul oamenilor.

Constantin Stoiciu

STINGA DE BROGART

— Știu că-ți plac enigmaticele, mi-a spus prietenul meu de la Arhiva Cosmică nr. 1. Aș vrea să-ți arunc ochii peste însemnările astea. Căci oamenii le-au avut în mână, fiecare a completat cu câte ceva textul inițial, și toți ei sînt demulți cenzura...

I-am mulțumit și, întors acasă, am început să descriez paginile scrise cu vechile caractere latine. Le transcriu mai jos întocmai, mergîndu-mă să le adaug doar un titlu, după un vechi obicei scriitoricesc:

Și am rămas singur. Trupul strălucitor al navei a mai dat o dată ocol asteroidului, apoi s-a îndreptat către Satar U6, unde se află conducerea institutului și laboratoarele. Ca o apă neagră, făcerea s-a închis în jurul meu. În față, strîndu-mă cu gigantica lui prezentă, discul uriaș al lui Jupiter strălucia indiferent și, pentru iniția dată, cu o neplăcută strîngere de inimă, am putut sonda adîncurile singurătății. Nu mi-am stăpînit un fier înghețat. Tăcerea era totală, cară. Mi-am întors spatele către uriașul infăsurat în lîntoși otrăvite și mi-am lăsat privirile să lungească peste tremururile stelelor, amintindu-mi de versurile lui Nar-Go:

...iar frunzele speriate ale stelelor tremură
pe mării plopi de aur al lumilor,
în noaptea începutului...

Pentru iniția oară, într-adevăr, eram singur. Involuntar mi-am ridicat brațele și am chiuat așa cum trebuie să fi chiuat cîndva primul australopithec înălțat în două picioare. Mi s-a părut că glasul mi se rostogolește prin spații, se desface în milioane de șușite sonore care se izbesc de stiele, trîznind ecouri pe fiecare dintre mîntulele lumi clipind neliniști. Apoi m-am simțit mai bine și mi-am coborît privirile peste minusculul domeniu ce-mi fusese atribuit.

Să mă dezgrec, dacă nu era curată bătaie de joc! Prima înscărnare dată celui mai bun absolvent al Institutului de Biologie Cosmică se limita la cercetarea acestui 1987 AI, un asteroid prăpădit, cu diametrul de trei kilometri...

Cînd mi-a înfîlțit privirile atunci, după anunțarea repartițiilor. Locar, secretarul nostru, a avut o clipă de ezitare. Apoi s-a uita în jur și s-a simțit dator să-mi spască:

— Intreaga comisie a convenit să repartizeze majoritatea absolvenților în echipele trimise pe asteroidii mai importanți. Sub conducerea unor cercetători verificați, înțelegi? Numai cei mai buni dintre voi au fost selectați pentru explorări individuale pe asteroidii mărunți. E o dovadă de încredere. Mirgh...

Strănică încredere! Valdar, student medicu și incapabil de înțelegi elementare, face parte din echipa de pe Ceres. Presunsele urme de viață de pe Planeta Pierdută trebuie să avară mai degrabă pe un corp ceresc cu diametrul de 800 km decît pe amărîtul asta de 1987 AI, care nici de un nume ca lumea nu s-a învrednicit, nu? Bucurîndu-mă de încredere, sint trimis să caut ceea ce nu poate fi găsit. Neîncredîndu-se de încredere, Valdar avea să dea în schimb peste cine știe ce urmă, pe care o va prezenta șefist Academiei. Altfel, neva va trebui să reia apoi studiul, dar Valdar va rămîne descoperitorul vieții de pe Planeta Pierdută.

Bineînțeles că logica anapoda a comisiei nu mă convinsese, numai că n-aveam cum să de vorbă. Profesorul? Și-ar fi ridicat ochelarii desueți, pe care nimeni nu înțelegea de ce se încăpățînea să-i poarte, și m-ar fi privit cu ochii lui obosiți, repetîndu-mi ceea ce ne spusese la cursul lui: „N-avem nici o dată referința la cataclismul care a nimicîit planeta ce se rotea între orbitele lui Marte și Jupiter. Vorbim despre o explozie... Naturală? Artificială?... Unde anume, pe ce parte a planetei s-a produs? Din ce regiuni provin sfîrșimăturile care au alcătuit centura de asteroizi? Trebuie să cercetăm fiecare asteroid în parte. Nu știm nimic și n-avem dreptul să excludem posibilitatea descoperirii unor vestigii semnificative pe o biată piatră de câteva sute de metri, la fel de bine sau chiar mai degrabă decît pe una dintre marile sfîrșimături cu pretenții de planetă minusculă ca Ceres, Vesta, Junco, sau mi-știu eu care...” Atunci cînd îi vorbisem despre calculul probabilităților, care indica totuși că urmele căutate puteau fi mai curînd găsite pe una dintre micile planete decît pe bolovanii rotîți prin spațiu, se mulțumise să-mi răspundă liniștit: „Noi știm cercetători, Mirgh. Nu lucrăm cu probabilități, fie ele și de 99 la sută, ci cu certitudini. Dar dacă refuz, firește...”

Ca unul dintre vechii naufragiați ajunși pe țărmul unei insule pustii, mi-am rotit privirile peste teritoriul pe care aveam să stăpînesc o lună încheiată. De pe stînga pe care mă aflam l-am cercetat cu strîngere de inimă îngrămădeala haotică de pietre albe, negre și roșii. Dacă cineva mai avea vreo înțeață, o privire era de ajuns pentru a se convinge că o înspălmîntătoare explozie sfîrșecese trupul Planetei Pierdute. Poate că asteroidul nu era decît o bucată inertă, amulă din mîntulele lumii dispărute? Atunci, era limpede, cercetările mele nu puteau duce la nici un rezultat. Și echipa lui Valdar

VLADIMIR COLIN

tocmai descoperirea probabil ceea ce n-aveam să găsim niciodată...

Valdar! Bineînțeles că n-am nimic cu el. L-am luat doar drept exemplu și numele lui îmi vine mereu în minte pentru că, oricum, să se străduiești zadarnic timp de o lună de zile în vreme ce el... sau nu neapărat Valdar, un altul de aceeași categorie, n-are decît să se aplece pentru a descoperi de-a gata... El bine, nu. Destul! Am isprăvit cu toți Valdarii, o dată pentru todeauna. Cum sava deviza fealdului din Franța, deapre care ne vorbise Profesorul?... J'y suis, j'y reste. La urma urmelor nu-i mare școală să descoperi ceea ce sare în ochi. În schimb, dacă voi găsi ceva pe bietul meu 1987 AI, nu se va putea spune că mi-am pierdut vremea degeaba, sau că am înșelat încrederea celor care m-au scotit în stare să mă descurc singur.

Așadar, cît vîd cu ochii, numai pietre. Și, invariabil, albe, negre, roșii. De ce? Unele sînt ciudate de torsionate, de parcă o mîna uriașă le-ar fi răscutit pe neîșteptate. Nu cumva?... Nu, bălce, înțelegeste-te. Nu sînt coloane. E destul să te uiti la formele neregulate, la nenumăratele lor colțuri și muchii... Mai departe, acolo, se cascadează prăpastii. Și dincolo de ea continuă haosul bolovanilor albi, negri și roșii, albi, negri și roșii, la nesfîrșit. Alte culori nu par să existe pe asteroid, 900 de hectare moarte, pe care le poți străbate în trei ore. Le vei parcurge, așadar, de 120 de ori în 30 de zile, ceea ce înseamnă că te afli într-o celulă încăpătoare, fără gratii. El și? J'y suis, j'y reste...

Înainte de a porni în explorare am aruncat o privire stîncii pe care stăteam în picioare. O stîncă roșie. Dar umitor de neledă, lustruită cu un soclu de marmoră. Ciudată piatră! Ca și marmora, avea ape și vine serpuind neregulat. Numai că vinele păreau de aur, ca și cum întreaga stîncă ar fi fost un fel de brocart împletit.

Era curajos că privisem tot timpul în jur, fără să țau în seamă tocmai locul unde coborisem. Cu gîndul să ocolesc

Desen de N. ȘERBAN

stînga mi-am dat drumul în gol și, în ciuda greutăților cu care fălpile îmi fuseseră lăstate, am plîtit lin ca purtat de o invizibilă parașută, pentru a mă opri pe un ochi stîncii și translucidă. Dacă relieful asteroidului era peste tot frîmțit, răscolit de o deszădărită convulsie a materiei, ochiul luciu din fața stîncii pîrea o ireal de calmă oază. Stîncă însăși, înaltă de vreo patru metri, avea o vagă formă piramidală, aproape conică: muchiile îi fuseseră rotunjite și niște șanțuri verticale îi brazădau suprafețele, ca niște falduiri.

Am ocolit-o încet, fără să-i descopăr nici o iregularitate, nici o fisură. Perfect neted, brocartul de piatră se înălța inexplicabil, sfîdînd închipuirea. Misterios, ochiul translucid descria un semicerc în fața stîncii. („Linistește-te îmi repetam, nu cunoști formele naturale de pe Planeta Pierdută. Nu încerca să atribuie unei ființe raționale ceea ce poate foarte bine să nu fie decît locul întâmplător al naturii!”). Dar înima îmi bătea repede, prea repede, căci neînsemnatul asteroid se dovedea capabil de surprize... Nerăbdător, ocoleam într-o stîncă roșie, încercînd să-i găsesc o explicație. Îmi trecuse supărarea, nu mă mai gîndeam la Valdar, cel mult îi mulțumeam fără cuvinte Profesorului pentru hotărîrea care mi se părise batjocoritoare.

Nu vedeam decît stîncă de brocart. Îi urmăream vinele aurii și credeam că descrirez în desenele lor o intenție, niște semne necunoscute. Apoi recunoscuam că scripșurile le era întâmplătoare, pentru a trezări deodată, închipuindu-mi că dădusem peste o semnificație obscură. Nu știu de cite ori m-am învîrțit așa în jurul stîncii, pînă cînd dezamăgit, m-am așezat pe ochiul translucid lîngă care, enigmatic, se ridică.

Îndreptîndu-mi atenția către a doua ciudățenie descoperită pe asteroid mă întrebam dacă un cristal natural putea avea dimensiunea și suprafața perfect netedă a acestei oglinzi mate. Privind cu încăpățînire în apa ei înțecată și mi se părea că-l deslușesc în adîncuri niște forme întinse și nu mai știam unde începe realitatea și unde se sfîrșea autoștițea.

— Nu, așa nu se poate! Am strigat, sărînd în picioare. Stelele clipeau peste îngrămădeala de pietre albe, negre și roșii. Am simțit din nou, cu o acuitate neașteptată, cît eram de singur.

— Aici, prin urmare, am să revin, am spus repede, vorbind cu glas tare și bucurîndu-mă că aud o voce, fie și numai a mea. Dar mai întîi să-mi explorez asteroidul, reperind eventuale puncte asupra cărora am să-mi concentrez atenția...

Am zîmbit încurcat, dîndu-mi seama că mă port ca un copil care-și face cură vorbind „ca pentru alții”, singur într-o încăpătoare întinșată. Ridîndu-mi umerii, am pornit în recunoaștere, propunîndu-mi decodarea o explorare sumară, un prim contact cu lumea minaturală a asteroidului. Și am început să sar din piatră în piatră.

Acum abia înregistrăm faptul că relieful nu cunoaștea aicel formele spectaculoase ale munților. Nici măcar dealuri nu se vedeau. Pietrele se adunau într-o succesiune dezordonată, se înălțeau asemenea unor dihanii fulgerate într-un ultim spasim, nelăsînd literalmente nici un petec de loc liber. Ușor

de parcă oasele mi-ar fi fost umplute cu aer, săream din piatră în piatră. Era amestecată senzația asta de plutire liberă, aproape de zbor, și mă încordam un-ori mai mult decît trebuia pentru a mă bucura de fantastică dimensiune a saltului.

Apoi am ajuns la prăpastia pe care o văzusem încă de pe stînga roșie. Am privit în golul întunecat și ceea ce am întrezărit mi s-a părut alt de neverosimil încît nici nu mi-am dat seama cînd am început să cobor, tîlnindu-mă de colțurile bolovanilor albi, negri și roșii, ce căpșeauu peretii abrupti!

Nici o floare, nici un spin, nici un fir de iarbă nu înveștea dezorganizatul schelet al malurilor. Dar pe fundul prăpastiei, la fel de neted ca ochiul translucid de lîngă piciorul stîncii de brocart roșu, un alb triunghi isocel era alt de perfect înecat în masa zgrunțuroasă și compactă a pietrelor negre încît nu mai puteam crede într-un simplu joc al naturii.

Fără să-mi pot lua ochii de la figura riguroasă geometrică, alunecăm din piatră în piatră. Mă gîndeam învîlmînd în Profesoarul care mă trimisese pe măruntul 1987 AI. În colegii care poate descoperaseră și el în clipa aceea urmele vieții care însușeau cîndva (acum erau încredințate) Planeta Pierdută. Mă întrebam ce rost avea triunghiul alb — ornament, marcaj, simbol religios? — și, într-o stare febrilă, amestec de bucurie, nălmîște, teamă că imaginea albă se va dovedi o iluzie optică, o simplă pată luminoasă, am sărit pe piatră neagră ce alcătua fundul prăpastiei.

Imaculat, triunghiul se oprea cu virful ascuțit în peretele din față. Și am uitat pentru o clipă de neașteptată formă geometrică ce mă atrăsese în prăpastie. Căci, înaintea mea, pe peretele neregulat pe care colțurile pietrelor sfîșiate încercaseră o dată pentru todeauna, un alt triunghi, de astă dată roșu, se înălța răsturnat, ca și cum triunghiul alb n-ar fi fost decît răsfîngerea lui într-o invizibilă oglindă.

Cele două triunhuri ale căror virfuri se atingeau, erau de dimensiuni rigurose egale. Suprafața roșie avea luciu perfect al celei albe. Nu-mi dădeam seama din ce material fuseseră alefuite sau turnate, dar nu mă încăpea îndoiială că o ființă rațională le concepuase. Mă aflam în pragul unei descoperiri pe care n-o puteam anula nici eventualele succese ale echipelor trimise pe ceilalți asteroizi. Cu pași încetiși am pus piciorul pe suprafața albă, încercîndu-l rezistența. Apoi am înaintat treptat către centrul triunghiului. Nu știu de ce am încercat deodată un simțămînt neplăcut. Mi se părea că cineva mă privește, că nu mă sînt singur. Am dat să mă întorc, dar era prea tîrziu.

M-am prăbușit, triunghiul alb s-a prăbușit sub mine și, în același timp, o masă întinșată a coborît, rotindu-se, și am fost împins de la spate. Într-o fracțiune de secundă m-am pomenit într-un tunel roșu, (am bănuit că era un tunel, înainte de a-mi da seama unde mă aflam). Dar nu peretii tunelului erau roșii, ci el însuși, substanța lui, de parcă așa fi intrat într-o imensă arteră. Nu pătrusesem într-un lichid colorat. Aerul era roșu. Și nu vedeam, prin culoarea împalpalabilă, dincolo de lungimea brațului.

Am rămas o clipă nemișcat, prea surprins pentru a schita un gest. Dar, cînd m-am întors, m-am deslușit cu mirare un triunghi alb, vertical și dispus cu virful în jos, așa cum văzusem cu o clipă înainte triunghiul roșu înecat în peretele prăpastiei. Mi-a trecut prin minte că cele două triunhuri își schimbaseră locurile, că deplasaserăm un sistem basculant înghindînd pînănderea în lumea substanței roșii, dar am căutat zadarnic pe deodată triunghiul roșu — poate că nu-l puteam vedea din pricina culorii singurii în mijlocul căreia mă aflam — și zadarnic am împins cu tot trupul triunghiul alb, încercînd să găsesc ieșirea.

Acum mi se pare ciudat că am realizat, parcă mai tîrziu decît ar fi fost firesc, că eram captiv. Și nu în puterea cuiva, a unei voințe și inteligente cu care puteam intra în contact, ci în puterea cară a unui mecanism, rămas intact pînă în absurdă fatalitate. Mîntea care concepuese ciudatul dispozitiv nu mai exista de mult, plîm și lumea pe care o cunoscuse fusesse spulberată. Dar mecanismul dănuia și funcționa ireproșabil, ca o capcană. Căzusem în capcană.

Neliniștit, înțelegeam că n-aveam nici o posibilitate de comunicare și nu știam cît puteam rezista în strania substanță roșie, ale cărei proprietăți îmi erau necunoscute. Chiar dacă direcția institutului ar fi trimis o echipă de salvare, intrigată de faptul că nu intram în legătură cu ea la intervalele stabilite, aveam toate șansele să fiu găsit prea tîrziu.

Și totuși nu puteam sta cu brațele încrucișate. Simțeam nevoia să caut roșul instalației necunoscute unde fără voie nimerisem, mai ales că fusesem atît de dezamăgit la aflarea misiunii ce-mi revenise, mai ales că dorisem mai presus de toate să descopăr una dintre tainole pe care lumile necercetate le ascundeau. Hotărît, m-am dezlipit de triunghiul alb. Înaintam cu băgare de seamă prin substanța roșie, fără să fiu nevoit să mă aplec, de vreme ce bolta tunelului era atît de înaltă încît nu o puteam atinge. Atingeam, în schimb, amîndoi peretii cu virfurile degetelor, dacă-mi desfaceam brațele.

Mă înțirga, în primul rînd „aerul” roșu. Care fîc văzduhul Planetei Pierdute fusesse alcătuit dintr-un asemenea gaz, păstrat alci numai datorită miraculoasei etanșetăți a tunelului, sau substanța aceasta avea anume proprietăți pentru care fusesse închisă în imensa capsulă unde nimerisem? Dacă era vorba de „aerul” lumii dispărute, nădăjduiam vag să mai ajung undeva, să găsesc o ieșire. Dacă aveam de-a face cu o substanță rară, conservată anume, înseamnă că nu voi mai ieși niciodată. Tehnica celor ce conceperă rezervorul inspira încredere...

Gîndind astfel, continuam să înțintez cu prudență. Nu știu cît am mers cu miinile întinse înainte, de teamă să nu mă izbesc de vreun obstacol, cînd am atins un perete. Mi-am spus că cea de a doua presupunere se dovedea, spre nefericirea mea, întemeiată: substanța roșie era un gaz rar, păstrat într-un mare rezervor, căruia îi atinșesem fundul. Dar, apropiindu-mă, am deslușit cu mirare un disc translucid înecat în peretele opac, așa cum cele două triunhuri fuseseră înecate în piatră.

Discul amintea de ochiul luciu lîngă care se înălța stînga de brocart și m-a izbit paslunea pentru forme geometrice a omeinelor — dati-mi voie să le spun așa — care trăiseră pe Planeta Pierdută. Cu palmele lipite de suprafața translucidă mi-am apropiat fața, încercînd să disting ceva dincolo de apa ei înghețată. Mi s-a părut că discul vibrează, ondulează ca străbătut de niște linii de forță și, brusc, am trecut dincolo. M-am trezit prins, înepentri într-o masă incoloră, într-o substanță invizibilă, care nu-mi îngăduia să mă mișc.

Nu înțeleg cum am trecut prin ochiul translucid, dacă am făcut să acționez un nou mecanism sau dacă fereastra discoidală era alcătuită dintr-o materie cu proprietăți necunoscute. În vreme ce mă puteam deplasa cu ușurință în substanța roșie a tunelului, acum însă — neînconjurat aparent de nimic — aveam senzația că fusesem introdus într-o masă compactă și dură. Mi-a trecut prin minte că pătrusesem într-un cîmp gravitațional de o neînchipuită putere, dar mi-am dat seama că o asemenea forță ar fi trebuit să mă strivească pe loc. Pe cînd eu nu mă simțeam decît virit într-o invizibilă cămașă de forță. Incapabil de mișcare, mi-am rotit privirile, încercînd să înțeleg unde nimerisem.

Mă aflam într-o încăpere hexagonală, ale cărei laturi erau alcătuite din ochiuri rotunde, prinse între ele cu o substanță întinșată. Discul prin care pătrusesem în inima acestui poli-edru translucid nu constituia decît una dintre fațetele lui, ca și — după cum presupunem — ochiul luciu de lîngă stînga de brocart (era foarte posibil să fi străbătut în tunelul roșu, în sens invers, distanța relativ scurtă pe care o parcursesem, sărînd din piatră în piatră, la suprafața asteroidului). Acum nu mai puteam presupune că gazul roșu era doar o substanță păstrată în uriașă capsulă unde nimerisem. Bănuiam mai degrabă că trecerea prin tunelul roșu pregătea pînănderea în poli-edru translucid, totul făcînd parte dintr-un mecanism a cărui finalitate rămînea obscură. Neliniștit, așteptam efectul acțiunii ciudatei puteri pe care n-o înțelegeam. Imobilitatea impusă era atît de neplăcută, încît mi se părea că trecuse o oră de cînd mă aflam înecat de forța nevăzută, ca o insectă prinsă în apele pietrificate ale chihlimbarului.

De aceea nu mica mi-a fost mirarea vîzînd că acul cronometrului, prins la încheietura brațului drept, nu se clintise. Era un instrument perfecționat, menit să funcționeze în orice condiții și care, practic, nu se putea defecta. Am rămas cu ochii pironiți la cadran, numărînd în minte pînă la șaiseci. Limba nu se clintise, cronometrul încetase să funcționeze. Se defectase, totuși, sau nu putea funcționa în condițiile anormale din interiorul poli-edrului? Dar dacă acul se deplasa în continuare și eu nu-l puteam vedea mișcîndu-se?

Presupunerea m-a înșpălmîntat, nu atît prin absurditate, cît prin faptul că păream dispus să o primesc ca pe o explicație plauzibilă. Ce se petrecuse cu mine? Mi-am amintit brusc de mîntuța din laboratorul institutului, căreia i se creaseră reflexe caraghioase, ca de pildă, acela de a minca o bucată de frînghie atînată cînd avea de ales între o asemenea frînghie și o banană. Aveam impresia că nici nu mă vede banana, pe care o minca altădată cu poftă, dacă nu era însoțită de bucată de frînghie...

Eram curv și eu condiționat de forța necunoscută răsplîndită în strania încăpere în care mă aflam?

N-am apucat să-mi răspund Stupefiat, priveam spre centrul încăperii, unde o malmuță infulea o banană. Nu era o malmuță oarecare. Puteam jură că era Slop, paviatul institutului nostru.

Îl priveam proștit cum își minca banana, umbînd de color color așa cum făcuse întotdeauna. O minca repede și banana nu se sfîrșea. Voleam să strig, dar — deși aparate de cască — buzele refuzau să mi se miște. Acolo, pe podea, Slop își minca banana cu aceeași poftă. Cred că totul a durat o jumătate de ceas, dar acul cronometrului nu se clintise și eu priveam fără un gînd: fără o reacție, pentru că știam că nu se poate, ca Slop nu minca o banană în poli-edru acela, fie și numai pentru că murise cu doi ani în urmă.

Înnebunism? Istovit, am încercat să mă verific. M-am strădui să-mi umitesc cine-l ureze caraghiosul reflex cu frînghia și, deodată, mi-am amintit: Valdar. A fost deajuns să mă gîndesc la el, să-l văd fata de prostănaie înaintea ochilor, pentru ca Slop să dispără fără urmă. În locul lui, Valdar se ivise pe podeaua încăperii.

— Ce se aude la voi, pe Ceres? Am vrut să-l întreb, dar — ca într-un coșmar — buzele nu mi s-au clintit.

— Nimic, Mirgh. Plerdere de vreme...

Răspunde! Era cu puțință să mă audă, deși nu vorbeam, și să vorbească, răspunzînd firesc, fără să mă audă? Dar nici Valdar nu-și mișcase buzele. Ce era asta? Ce se întîmpla? Îmi venea să strig, dar am spus liniștit (am gîndit, de fapt):

— Aici, cum vezi, e cam ciudat...

— Ce-l ciudat?

Mă priveam mirat cu ochii lui de pește. M-am înfuriat și am strigat (am vrut să strig):

— Boule! Da-ai fi Profesorul aici, în locul tău...

Valdar a dispărut, ca măturat. Acum nici nu mi se mai părea ciudat să-l văd pe Profesor în locul lui. Își ridicase ochelarii pe frunte și aștepta, uitîndu-se întrebător la mine.

— Ați avut dreptate, am spus. Trebuie să cercetăm fiecare asteroid în parte.

— Mă bucur că nu te mai crezi nedreptățit...

Zimbea. Mi s-a părut, sau zimbelul era ironic?

— Aici, pe 1987 AI, am descoperit o instalație neobignuță. Dar nu mă pot mișca și nu știu cum să scap dintre pereții ăștia.

Nu mai zimbea. Mă privea și-și trecea sărătătorul peste buze.

— Pe mine m-ai putut introduce, a spus. Cum ai făcut?

— M-am gîndit. V-am chemat cu gîndul. Gîndurile mele sînt puternice...

— Gîndește că vrei să ieși, a spus atunci, și soluția mi-a apărut altă de simplă încît m-am mirat că nu-mi dăduse și mie prin minte.

M-am propus să scap dintre pereții translucizi, să mă regăsesc la suprafața asteroidului. De unde mi se păruce că am plumb în vine, m-am simțit deodată ușor, de parcă puterea nemiloasă care mă lînuse sub apăsare s-ar fi destrămat. Ca un belon m-am desprins — am fost desprins, mai bine zis, căci n-am făcut nici un efort — și m-am ridicat, împlins de un curent ascensional, care m-a izbit de una dintre discoidalele fațete ale tavanelui. Asemenea unui sfredel am început să mă răsucesc din ce în ce mai repede în jurul propriului meu ax, am străbătut materia translucidă și m-am pomenit, tot răsucindu-mă, într-un fel de cor roșu, și căruia peretii păreau străbătuti de serpuțatoarele fulgerării aurii.

Un visuet indescribibil îmi răsuia sub frunte. Mi se părea că mă înșub. Am făcut un efort deznădăjduit și mi-am pierdut cunoștința.

O altă mîna mai adăugase următoarele rînduri sub ultimele cuvinte ale acestui text:

„Biologul Mirgh a fost găsit în nesimțire pe stînga roșie cu vine de aur, numită de el stînga de brocart. În perioada cores-punzătoare, nici biologul Valdar și nici profesorul Arab n-au părăsit mica planetă Ceres — respectiv laboratorul de pe Satar U6 — și nu-și amintesc să se fi înfîlțit cu biologul Mirgh.

În deprimarea pe care acesta o pomenise au fost identificate, într-adevăr, două triunhuri, unul roșu pe fundul depresiunii și unul alb, pe peretele înalt al ciudatului unor încercări repetate, n-am izbutit să deplasăm sistemul basculant, deapre care se vorbeste în însemnările de mai sus. Tentativele de a sparge, sau tăia, ochiul translucid de lîngă „stînga de brocart” — și stînga însăși — s-au arătat ineficace, materia necunoscută a celor două corpuri dovedindu-se indestructibilă.”

Urma o însemnare rapidă, făcută de o a treia mîna (însemnate a profesorului Arab?):

Îl cunosc pe Mirgh. Halucinație? Nu cred. Timp paralel? Cronometrul nu l-a putut înregistră (funcționa cînd Mirgh a fost descoperit de către echipa de salvare) și Slog murise de doi ani... De păstrat.

A patra mîna notase apoi, cu noile caractere universale, care înlocuiesc scrierea latină:

16 septembrie 2010. Asteroidul 1987 AI a fost pulverizat în urma unei explozii a cărei cauză n-a putut fi precizată.

În sfîrșit, la capătul paginii, ștampila rotundă cu cele două cuvinte:

SE CLASEAZĂ

Gabriela Melinescu

CIRCUIT

„Prieten”, cuvîntul cînd îl spui
pe fiecare sunet mînturii se jură,
și se topește meridianele cînd trec
cuvintele, bunc conducătoare de căldură.
Necunoscut, ne înțîmîm pe drum
ca aborii aceleasi păduri
și ele-s aerul ce ne impresionează
chipul sculptat cu înfrînturi.
Cu simburile-n înăcări să primesc
sunete, lung sîrul pe gură,
și mi se vede singele spre lîngă urezind
cuvintele, bunc conducătoare de căldură.

LUNA MAI

Ar trebui să mă bucur, să cînt...
Se-ascară prietenul nostru, se-ascară,
gîneții glumești și nu le-a creat,
dar mireasa venea con-țenă o vară...
Și noi eram dintr-o dată urii,
ocapicii ne-ascundeau să nu ne vadă...
Rămînea iară inelul de iarbă îgădărit,
o fată de la noi de pe strădă,
și în tramontă de pe drum...
Zicea lumea că-s frumoși mîrii
și mă dăreau prime oară în palme
spinii în care au plîns trandafirii.

NEVĂZUTA FEMEIE...

Tu, mirivato, mă-nsoțesti mereu
și neapărie ochilor mi-ai linii,
făcînd în schimb mereu înălț
îndoașoșite, pietrele lînbăni,
Și singură eu nu mă pot să trec
cerul înol, dină soarelui ocol.
Mă înconjoară cu lîmbe de lemn
și-aj înălțuși frumozii, trupul gol.
Cu vîsul tău, îmi dai pe nesilute
și lîmbe de lemn ce-mi îndulec
habitul pentru care îag din lucruri
colțurile și-aj alb încremesc.
Femeie nevăzută, nevăzută,
cîm și înțeu înaintea mea deodată,
cî nu-și peretele are oșit un chip
simil și-înălțur de fată...

Șeful sectorului suflete

PE SCENA TEATRULUI DE COMEDIE

S BALASA: SPECTACOL IN UZINA

PEER GYNT

Pe scena teatrului „C. I. Nottara”

Procesul înnoirii social-morale nu se petrece metod, linar. Relativa rămânere în urmă a conștiinței față de existența socială își are rădăcinile în vechiul mod de viață. Vechiul mod de viață este înveștat, înveștat de noile lucrări pe planul conștiinței. Sînt aspecte care au rămas, credem, o întru-chipare artistică domni de subliniat în piesa „Sechestrul” de Mircea Zăciu și Vasile Rebreanu (apărută în Tribuna, numărul 32 și 33 din 1963). Lucrarea menționată pornește de la un caz carecum obișnuit în vechea societate. O absolventă, tânără, frumoasă și talentată, a prezentat un studiu s-a loros pentru diploma de stat. Șeful de lucrări Horia Tămădăan, cinic și înfatșat, și profesorul Ionescu-Săcărib, om de modă veche (cu reacții psihice sclerotezate), sînt tocmali în căutarea unei astfel de „docezi” a achițății lor științifice. Irina este deposedată de rodul investigațiilor sale entuziaste. Ei n-au observat însă că, între timp, s-a schimbat din temelii modul de viață al oamenilor. Rapitul de Irina, în ziua aceea, nu trecea altă dată tulburări prea serioase. „Legea junglei” domina întreaga viață socială. Acum, însă, tinerii au deprins să gîduască și să simtă în vîlup nou, „Sechestrul” (respectiv confiscarea

PEER GYNT

Poemul dramatic „Peer Gynt” nu poate fi desprins de contextul întregii opere ibseniene, deși are o factură intrinsecă aparte. La data apariției lui (1867) personalitatea scriitorului era încă în etapă de cristalizare. Respingînd romantismul educat, coloratura idilicizantă a unor din scrierile epocii, Ibsen apela satisfăcut la sursele de inspirație folclorice. Personajul Peer Gynt, preluat dintr-o povestire populară, trecea pragul scenei, îmbogățit și complicat interior. Ca și protagoniștii dramelor scrise ulterior de Ibsen, Peer Gynt intră în conflict cu mediul înconjurător, vrea să evadeze din cercul strîm în care-l înlanțuie viața. Consistenții lui au obiceiul să se refugieze în imperiul basmului și nici el, Peer, nu repudiază voința de a se plămăsi. Totuși, nu se poate mulțumi cu atât, intenționează să se realizeze, să devină „el însuși”. Peer Gynt întreprinde o îndelungată odisee, animat de această dorință. Peripețiile lui sînt numeroase, autorul îl urmărește în diverse ipostaze (frăzînd miresela altora, vizitînd țara priculicilor, ajungînd om de afaceri, profet arab, cospete al unui ospiciu etc). Lui Peer îi lipsește însă un ideal moral superior, e inconsecvent și fără voință. Fondul bun pe care-l posedă este, în mare măsură, alterat de trăsături negative. Peer Gynt trăiește drama rătăirii irevocabile, îl așteaptă pierrea spiritului (prin apariția straniului „topitor de nasturi” care vrea să-l sancționeze pentru viața trăită greșit). Dar va fi salvat. Ibsen opune vîntului Peer, printr-o paralelă revelatorie, imaginea umanității pure și candidă. În anii tineretii, fiicăul se îndrăgostise de suava Solveig, o fată modestă din satul său. Insuflețită de pasiune arzătoare și satornică, Solveig își așteaptă iubitul o viață întreagă. Peer Gynt își găsește într-un tîrziu izbăvirea lîngă

dinei Stan o creație valoroasă (care culminează, cum am precizat cronicle, în scena memorabilă a morții, jucată cu multă profunzime). Magdalena Buznea acordă credincioasei Solveig farmec și prospețime tulburătoare. Actrița nu se limitează să schițeze o siluetă simbolică, ci adinește, în limitele posibile, coeficientul de omenească a rolului. Dan Nicolae a întru-chipat foarte expresiv pe fantasticul „topitor”, evîlnind exagerările inutile. Mai consemnăm din lunga listă de roluri — compozițiile miniaturale dar finite cu griji ale citorva interpreți: Angela Chiuraru (femeia în verde și Anitra), Victoria Dobre (Helga), Al. Clonaru (Eberkopf), Grigore Anghel Seclețanu (Aslak) etc. În scenele de grup am fi vrut un freemăt mai firesc, o mișcare degajată, care să nu amintescă „prezența” regizorului. Ritmul spectacolului vădește, de asemenea, inegalități (diferențierile erau — într-adevăr — necesare, dar spectacolul, în întregul său, reclamă o dinamică interioară bine precizată). Rezolvarea scenografică (M. Marosin) corespunde numai parțial cerințelor piesei. Pictorul a încrecat scena cu un amalgam de elemente decorative, nu todeauna adecvate, iar costumele sînt „contemporaneizate” cu ostentație. Fundaturile muzicale și momentele coregrafice devin componente utile în structura spectacolului.

Mihai Botez

ZÎMBETUL AFIRMĂRII

lucrării, modificarea și publicarea ei sub semnătura celor două pseudo-subiecta științifice, descălușarea erorii și trîntirea ei la fară) produce o comisie morală profundă. Irina a îndurat greu lovitura. Ea a devenit soția unui carierist penibil, Tudorel Popa, medic de circumscripție și afacerist patentat. Societatea socialistă nu este însă compatibilă cu asemenea acte ignobile. Munca, talentul, cinstea profesională sînt apărute în lăbărit de reprezentanții adevărați ai noului socializării. Tînărul preparator Mohora și bîntîrul academiencian Șerban dau, în piesă, replica necesară împotriva vechiului. Datorită lui, lucrurile capătă o turnură firească, specifică, de altfel, însăși noi determinări obiective a conduitei oamenilor. Este adevărat, Irina se trezește greu la viață: parcurge o criză dureroasă, în care era pe punctul de a sfîrși tragic. Pînă la urmă, triumfă noul, care presupune zîmbetul, feteasca afirmării nestînjene.

Antorii piesei ecită idilic: dramatismul înclătșit dintre noul care se dezvoltă și reziduurile vechiului este surprins și înfățișat în tot ineditul său autentic.

Cred că Irina, menită să concretizeze înfruntarea dintre cele două lumi esențiale ale vieții, nu este totuși ideea de adincă sub aspect psihologic. Autorii au fost, probabil, mai atenți la sensurile simbolice ale decenării ecite decît la dezvăluirea caracterului ei complex, de o indiscutabilă feminitate, cu resursa obiectivă neexploitată suficient sub raport dramatic. Înșiși salcatori fetei, preparatorul Mohora și academiencian Șerban, sînt prezentați aproape exclusiv din punctul de vedere al rezolvării taturii principale a conflictului dramatic. Ionescu-Săcărib, profesorul impenetrabil în amoralitatea sa burgheză, și Floaie Tămădăan, lacheul, complice și stimulatorul celui dinlăun, redau convingător și plastic monstruoș-tatură normelor etice ale societății capitaliste. Văzîndu-i înfrînți, simți că-i înfrorase zîmbetul care i-a luat înrădăcinat. Manifestarea lui exprimă în-susă triumful noulor relații etice socialiste.

Există, în piesa lui Mircea Zăciu și Vasile Rebreanu, o anumită forță de sugesie (de altfel toate tablourile sînt intitulate metaforic, începînd prin Cîmul de umbră și terminînd cu Zîmbetul), care potentează liric înfruntarea dramatică. Simți că, îndărăt unei drame personale, se duce, în fond, o luptă mai complexă pentru triumful unei morale noi, superioare. În acest aspect își spune cuvîntul, probabil, unghiul de vedere al autorilor. Lupta pentru o personalitate integră, nestînjinită de calcule și interese meschine, în stare de afirmare continuă și ascendentă — iată semnul mai profund al creației celor doi scriitori talentați.

Text dramatic îngrijit, replici remarcabile prin porzie și forță de convingere, piesa Sechestrul se așază pe vîntul de la îndrăgirea rampă. Un caracter schematic în caracterizarea personajelor poetice ca și surplusul de lirism (ardent mai ales spre sfîrșit) pot fi incitate printr-o colaborare rodnică între regizor și autori. În orice caz, Sechestrul constituia un bun punct de plecare pentru un spectacol contemporan în care acuitatea psihologică deschisă se îmbracă și o formă de înaltă finută artistică.

Ion Lungu

Poemul are o construcție amplă, cu planuri multiple, nu todeauna însă fericit armonizate. Există aici o revărsare impetuoasă de fantezie, lirism, satiră, motive folclorice etc. Elanurile creatoare ale lui Ibsen se manifestă întins, încă necenzurate pe deplin de rigorile scenei.

Cu „Peer Gynt” realizatori versiunii scenice de la teatrul „C. I. Nottara” au avut de susținut un veritabil examen. O dificultate în plus o constituie faptul că traducerea lui Adrian Maniu conține multe fraze grecești, contorsionate, greu de roștit pe scenă. Regizorul George Rafael s-a străduit să asigure spectacolului o perspectivă contemporană și eforturile lui, conjugate cu ale întregului colectiv, nu rămîn fără rezultate. Înțeleșurile textului se mențin mereu vii. Cred însă că atit regia, cit și pro-

tagonistul, Cristea Avram, au neglijat să recurgă la „distanțarea” convenită față de partitura lui Peer Gynt și de aceea n-au izbutit să reliefeze în suficientă măsură filonul de „autoironie” ibseniană, implicat în țesătura bogată a numeroaselor tirade. Rolul principal este — precum se știe — o piatră de incercare pentru interpret și compunîndu-l cu mîgală. Cristea Avram nu ne-a dezamăgit, în general. Tînărul actor izbutete să transmită multitudine de nuanțe oferite de text, mai ales în prima parte a spectacolului. În ultimele acte, în care — așa cum menționam — viziunea critică asupra personajului trebuia să se accentueze Peer Gynt a apărut în contururi estompate. Desigur, regizorul și interpretul au posibilitatea să perfecționeze pe parcurs această dificilă compoziție. Rolul bîntîriei Aase, mama rătăcitorului fiicău, prilejuiește San-

Transferul de valori de la o artă la alta s-a dovedit în nenumărate rînduri posibil, datorită corresponsenței pe care le prilejuiește esența comună a artei: reflectarea realității în imagini. Sculpturile înfățișînd personaje din Homer, ledurile pe versuri de Heine, chiar opera muzicală plecată din profunzimea unui poem ca „Faust” au reușit să dobîndească celebritate. Pentru a nu mai vorbi de cinematografie, care, deocamdată, își datorează o mare parte din creațiile sale unor valori literare anterioare. Transpunerile, oricît de bine intenționate și oricît de bine realizate, nu pot concura însă originalul (cînd, firește, acesta e de rangul capodoperei) și îl acceptăm, paradoxal, numai pentru că evocă, în consința noastră, creația primă. Dar există limite de recepție peste care nu putem trece. Nu e vorba aici numai de calitatea transpunerii („Elena din Troia” nu irită fiindcă e un film exasperat de prost și mai ales, fiindcă vulgarizează un grandios motiv homeric). E vorba și de capacitatea specifică a fiecărei arte de a reda esența și semnificația particulară a unei opere aparținînd altei arte. „Iliada” sau „Odiseea” ar putea fi, eventual, transpuse pe ceran, dar nu și, credem, în balet. Așteptăm cu nerăbdare un film sovietic după „Război și pace”, urmînd filmului american inspirat de același roman, dar încă nu ne putem deprinde cu ideea (chiar după ce am văzut spectacolul de la Teatrul „Lucia Sturza Bulandra”) că neîntrecuta epopee a unui secolilor care a fost comparat în atîtea rînduri cu Homer poate fi înghesuită pe un podium de cîțiva metri pătrați și re-prezentată în trei ore și jumătate, silință să acopte convențiile severe și rigide ale teatrului, să devină, deocamdată, în unul din cei trei autori ai dramatizării, Erwin Piscator, pe a-

lăut-o versiune dramatizată? O simplă istorioară dramatică, amintind prin cîteva nume și împrejurări de o creație epică unică a literaturii universale. Nu vrem să tăgăduim călățiile incontestabile ale dramatizării. În Neumann, Piscator și Prater, probabil mai reușită decît sint sau ar fi fost altele. Vom doar să atragem atenția că „Război și pace” înghesuit mai puțin decît crearea operă a lui Lev Tolstoi reducerea la spațiul și convenția scenică și cu dramatizarea acestui roman echivalează cu o inevitabilă îndepărtare de la esența lui. După părerea noastră, „Război și pace” n-ar putea fi transpus, eventual, decît într-o simfonie, de către un nou Beethoven.

Nostalgia înaltei valori a romanului nu ne va determina, firește, să respingem din principiu o transpunere bună, după cum nici nu vom adormea prea sever colectivul Teatrului „Lucia Sturza Bulandra” pentru că, dintr-un reperitru universal amplu și generos, și-a ales o dramatizare. Considerentele, de care, cu siguranță, a ținut seama și Piscator, depin narecum în favoarea acesteia. Piesa, bazată pe sugestia ale romanului lui Tolstoi, devine, pentru spectatorul contemporan, un apel la o judecată sîntoasă asupra pieci și războiului, o „expunere de motive” în apărarea rațiunii, o ironie malicioasă la adresa autocratiei vanitoasă și a aristocrației (de toate felurile și din toate timpurile), responsabilă, și ura și alta, față de soarta maselor. De nici rolul de primă importanță pe care îl capătă în spectacol Povestitorul, de fapt un comentator foarte activ (nu de pe pozițiile lui Tolstoi ci de pe cele ale lui Piscator) după părerea noastră singurul personaj cu adevărat interesant al piesei. Învoind principii dirigitur al concepției regizorale a lui Piscator, vom înțelege mai precis și intențiile dramatizării de față. „Nu voi mai accepta piese terminate, declara Piscator. Celo care ne împin cit mai puțin text spre a fi respectat sînt cele mai bune”. Și mai departe: „Fiecare piesă trebuie să ilustreze o idee, rolul regizorului este de a o sublinia și a o degaja, dacă autorul n-a făcut-o destul de net”.

Asadar, textul trebuie subordonat ideii spectacolului. Asadar, capodopera lui Tolstoi, nu este decît un pretext; e la inseria în subordinea gîndirii regizorului și, în cazul de față, a ideii autorilor dramatizării. Povestitorul este cel care conduce „demonstratia” de idel a spectacolului pe aproximativ fabulație tolstoiană, coborînd punea către spectatori de azi.

Înțelegînd întocmai semnificația acestui personaj, regizorul Dinu Negreanu i-a dăruit un cîmp de acțiune nelimitat, precum și un rost senșibil dominant în spectacol. Povestitorul a aflat în George Carabin un interpret inteligent, de o ascuțită mobilitate a spiritului, stăpînind fără suprasolicitări pirgibile acțiunii și comunicînd într-un mod deopotrivă de inspirat cu publicul și cu personajele. Octavian Cotescu a forțat puțin tiparul convențional și a izbutit să înfățișeze, pe cit i-a îngăduit textul, ceva din lumul interior al lui Pierre Bezuhov cel din roman. Restul distribuției a servit în grade diferite, textul dramatizării, cu o laudabilă conștientizare profesională. S-au remarcat prin multă dăruire în interpretare: un personaj cu nume tolstoian — George Măruța (într-un rol Bolkonski, straniu și vîgure reprezentant al aristocrației ruse), Victor Rebeșanu (Andrei, bîntîit de contradicțiile liberale-marxiste mărginit, aspirînd nedrept înșuș implinirea unor vâgă idealuri umanitare), Alicia Veruști (Natasia, puritate și neluște adoleșcentină), Fory Etterle (Kutuzov, conducătorul cu bun simț popular). Cu totul străin de personaj n-a s-a pîrut Puiu Hulaci în Napoleon care, să precizăm, a fost tratat de Tolstoi cu sarcasm dar nicidecum în linia de caricatură. De unde a apărut în construcția acestui personaj grotescul?

Din punctul de vedere al dramatizării, spectacolul, cu excepția unor obstinoase pauze de ritm, este o manifestare corectă. Din punctul de vedere al romanului, spectacolul, ca și dramatizarea, e un compendiu modest, nu lipsit însă de utilitate.

RĂZBOI ȘI PACE

Pe scena teatrului „Lucia Sturza Bulandra”

de la cîmării din jurul ei, la societate, unde va găsi înțelegere, solidaritate, armonie. Că „șeful sectorului suflete” e afiliat unui Sfat Popular raional, cu are adjuncți, dosare și ore de audiență, reprezintă dinna plătită de autor — comedii și nevoilor acestora, dar și unei anumite artificialități de viziune. Firește, Mirodan și-ar fi putut păzi personalul de bacili unui birocratism incipient, dar pe autorul nostru îl mîmăieș pîlea și limba cînd găsește un prilej — și face așa cu să-i găsească întotdeauna — pentru a vîrli cîte o săgeată satirică, chiar cu prețul unor scene mai puțin izbutite.

O altă notatate, în sfîrșit, a teatrului lui Mirodan e prezența, pentru prima oară, a unui personaj central feminin. (Să fie care femeia, și pentru dramaturgi, mai greu de cunoscut și de zugrăvit?) Autorul a făcut, în acest sens, un considerabil pas înainte, față de perifericele apariții feminine din Zăriștii sau de incompletul portret al Petei în albastru din Celebru 702. Intră, de data aceasta în scenă, un caracter complex, cu o psihologie atent studiată în multiple direcții, cu o fizionomie distinctă, pe scurt: un om în carne și case. Consennoz și salut cîrului și această nouă cucerire a lui Mirodan.

Fără a mai constitui o noutate, trebuie trecut la „activul” lui Mirodan și colaborarea cu Teatrul de Comedie, cu Radu Beligan, ca interpret, și cu Moni Ghelețer, ca regizor. E un obicei bun, acesta, asigurînd propășire atit în dramaturgie, cit și în arta spectacolului. După cum bun este — prin raritate — și obiceiul regizoral al lui Moni Ghelețer de a se bîntîi mai mult, prezentîndu-i, pe actori, decît pe alte elemente (întotdeauna deasupra) ale scenei. De altfel, cu distribuția avută la îndemînă, nu i-a fost prea greu, mulțumindu-se — cu un filolog în față unui dactiloscrist valoros — să vegheze la respectarea punctuației.

Radu Beligan a intuit jst că nu are de întru-chipat două roluri distincte, ci două roluri suprapuse, complementare. (Ceea ce, într-un fel, e mai dificil, fiind vorba uneori de nuanțe infimeționale). De aceea, n-a reușit la mijloace spectaculoase de transformism — cu costume schimbate și elemente costuțice — ci l-a plămășuit înțit, cu fundamentul, pe Goro, cu candore, cu modestie, cu cinstea lui structurală; apoi, luîndu-i gesturile și mișcările, dînd mai mult nerv vorbirii și mai multă hotărîre gîndirii, l-a obținut, cu naturalitate, pe Șeful sectorului suflete. Creatorul lui Mirodan și al lui Cerchez și-a desărușat astfel, din nou, zestre de inteligență, de sensibilitate, de finețe umoristică. Și mai are ceva. Beligan, foarte potrivit cu textul lui Mirodan: tinerețe, multă tinerețe.

Beligan a înțeles atit călățiile piesei, cit și partialele ei deficiențe: pe cele dinlăun le-a sporit, pe celelalte le-a estompat. De pildă „burocratismul” Șefului de sector a fost subțiat de către interpret printr-un soi de autoironie, printr-o copioasă amuzare în rînd cu spectatorii.

În rîndul ei, Marcela Rusu nu și-a preocupat daturile față de Magdalena, dîndu-i un plus de umor și, mai ales, de feminitate, lărgind suprafața sufletească a personajului. Contribuție a interpretului sînt, bunioară, nazarile jucate cu haz, dogășia aproape maternă pentru Goro, accentele dramatice distribuite lucid în scenele cu Horațiu. Disponibil de un registru spiritual: echivalent al al lui Beligan, Marcela Rusu a fost o parteneră potrivită în scrierea ideilor și a replicilor aforistice.

Interpretarea lui Amza Pellea (Horațiu) a slujit, cu credință, drept contrapagină a virtuților celor doi protagoniști; înolentarea, impulsul de cotorpie morală, opacitatea personajului au fost înregistrate cu precizie — desi nu todeauna cu finețe — de către acest viguros actor.

În apariții episodice, dar consonante cu tonul general al spectacolului — de comedie lirico-satirică — Dem. Savu (Costică), Sanda Toma și Vasilica Testaman (Ofelia), Costel Constantinescu au diversificat expresiv tabloul uman al piesei.

Tinerețea lui Mirodan, în concluzie, și-a găsit o imagine fidelă în spectacolul acestui Teatr de Comedie al tinereții și al tînutei artistice aiese.

Florian Potra

TEATRUL

PIESE CITITE

SUȘINEȘTE SEMNUL EXIGENȚEI

Publicată în paginile ei piese originale, revista „Teatrul” dă posibilitatea unei confruntări cu publicul, precum de altă parte și decizia conținutului scenic. Apărând pieselor în „Teatrul” este deosebit de folositoare atât pentru autori cât și pentru colectivele teatrale, deoarece supune unei discuții mai largi lucrările dramatice, care pot fi îmbunătățite în urma unui schimb de opinii constructiv.

Piese, precum „Celebrale 702” de Al. Mirodan, „Prietenii mei din Piață” de V. Em. Galan, „De n-ar fi iubirile” de Dorinel Dorian, „Steaua polară” de Sergiu Fărcășanu au intrat în discuția criticilor dramatice încă înainte de a fi reprezentate pe scenă. Într-o discuție de acest fel, în care au văzut lumina tiparului („O felie de lună” de Aurel Stănescu etc.) în sfârșit, o treia categorie nu s-a lăsat de cuvintele atenției critice și selective din partea revistei. Dacă redacția ar fi lucrat cu exigență de rigoare, piese ca „Proștii sub clar de lună” de Teodor Mazilu, sau „Costache și viața interioară” de Paul Everac ar fi fost scutite într-o măsură de neamuzările lor, autori ar fi fost ajutați să-și înțeleagă greșelile, iar lucrările de rămas-bun ar fi fost scutite de luminoasele atitudini imperfecte și inegalități. Trebuie să recunoaștem că uneori, așa cum reiese din ultimele cazuri citate, redacția a substituit sarcinile de mare răspundere cu o revizuire pur tehnică, ceea ce, deși de obicei de ordin publicitar, de intermediar pasiv, situat în zona imperativă care desparte felul creației dramatice de lumina reflectoarelor scenei. Nu e oare mai firesc să înălțăm de la început, adică de la publicare, deficiențele unei piese, decât să încercăm să facem acest lucru mult mai târziu (adesea mult prea târziu) în cronici pline de obiectivitate și de regret?

Dar, fiindcă în rândurile de față ne-am propus să luăm în discuție nu activitatea revistei „Teatrul” în ansamblu, ci doar câteva dintre ultimele lucrări publicate aici, vom trece la obiectul acestor însemnări. Este vorba de reportajul dramatic „Accidentalul” de Földes Mária, comedia lui Gh. Dorin „Colecția” și de comedia lui Gh. Vlad „Punctul culminant”¹⁾.

„Accidentalul” nu este primul reportaj dramatic din literatura ultimilor ani. Antora efectuează o secțiune în cîteva apartamente dintr-un bloc nou, descoperind succesiv (dar sugerând simultaneitatea) dramele ce se petrec dincolo de stăruirile colorate. Procedul amintește reportajul dramatic al lui Paul Everac „Ferestre deschise”, al cărui punct nodal — menit să unească destinele personajelor — era de ordin constructiv: lupta pentru cotele românești. Aici, în lucrarea Măriei Földes, punctul de convergență este un accident care tulbură latentă unor conflicte, precipitându-le desfășurarea și dezvăluindu-le. Până la rămirea micului Feri, locatarii blocului din Strada Nouă își duc existența oarecum paralel, preocupati în diferite măsuri de ceea ce se petrece în jurul familiei proprii. Accidentul trezește însă, cu brutalitate, simțul răspunderii sociale, oamenii se întind în efortul comun de a-și salva pe accidentat de a determina responsabilitățile. Ideea piesei este că în socialism viața oamenilor se îmbogățește cu acel sentiment al colectivității, puterice și hotărât, care îl eliberează pe individ de egoism, oferindu-i noi dimensiuni umane, necunoscute până acum. Structura deosebită a acestui gen de lucrări dramatice, acumulând planuri multiple de acțiune, compoartă un risc, evidentiat și de piesa lui Everac, acolo, însă, într-o

măsură mai mică: imposibilitatea practică de a aprofunda toate conflictele și caracteratele aduse în scenă. Autoarea a fost silită de însăși modalitatea aleasă, pe care, trebuie să spunem, o servește cu talent, doar să schițeze caracteratele, să emite conflictele, fără a le da reliefurile necesare. De pildă: în raporturile dintre Fodor și Kovács au intervenit în un moment dat complicații serioase (Fodor ascotindu-se profund jignit de prietenul său care l-a criticat în sedință pentru pasivitate), complicații agravate de răspunderea ce-i revine indirect celui din urmă, pentru accidentarea lui Feri și de comportarea lipsită de tact a Honei, soția lui Kovács. Acel tensiunii dramatice se încordează la maximum, dar, în final, se relaxează, fără pregătirea cvenită, lăsând insatisfacția pe care o provoacă de obicei ambiția dramaturgului de a soluționa cu orice preț și orice mijloace, înainte de ultima cădere a cortinei, toate conflictele. Pentru că nu numai împăcarea dintre Fodor și Kovács apară nemotivată, nepregătită, dar și rezolvarea neînțelegerilor dintre soții Marian sau descoperirea pe care căpitanul Petrescu o face în legătură cu Roza.

Ni se relevă aici contradicțiile speciei ca atare: pe de o parte reportajul dramatic nu permite aprofundarea artistică a problemelor de viață ridicate, pe de altă parte el

— Discuții —

reclamă o rigoare realistă în prezentarea personajelor și a raporturilor dintre ele, excluzând deci convenția, (care în alte condiții ar fi putut suplini adincimea analizei). Această contradicție ar fi fost evitată prin dezvoltarea planurilor acțiunii, acordându-i-se unia o atenție și o importanță mai mare decât celorlalte, lucru pe care l-a încercat Paul Everac în piesa amintită. Földes Mária, stăpînind cu autoritate dinamica scenică, replica, un anume umor de limbaj, n-a reușit să stăpînească la fel însăși formula dramatică abordată, adică, mai precis, s-a lăsat stăpînită de ea. De aici senzația abandonării sau expediției unor probleme care se enunță a fi interesante. Paradoxal, calitățile piesei (în tocmă de specificul reportajului: spontaneitatea, prospețimea, absorbția ideilor în fapte.

„Colecția” ne arată, cu procedee satirice, cum reușesc un profesor universitar, om cinstit și apreciat pentru meritele sale profesionale — dovadă că i se încredințează direcția unui institut și o mașină spre folosință personală — să se descolorească de o „colecție” întreagă de paraziți sociali, ce i s-au acut în casă pe temeiul unei indoliențe grațioasă pe care profesorul le-ar datora-o. Procesul de „deparazitare” coincide, în cazul profesorului Teodoru, cu acela de „revenire pe pămînt” dintr-o sferă de viață cum „lunară”. Încercarea laudabilă prin intenția de a coplei sub ridicol rămășițele ale vechilor clase parazitare, exemplare umane detestabile, comedia este însă deficitară în unele aspecte ale ei.

În primul rând, cum este în stare profesorul Teodoru să suporte ani de zile în casa sa o faună de tipul celei descrise de autor? Cu colecția de Olimpia, Mișu, Emilia, Iorgu, Baston și Pulcheria, un om normal n-ar fi putut trăi nici zece minute. Să admitem totuși că profesorul Teodoru, deși om normal, s-a deprins să viețuiască în mijlocul acestei

grădini zoologice fără ca faptul să-i provoace altceva decât o ușoară tristete (cum se remarcă la noi umoristi ca în piesă). Atunci cum se decide în câteva clipe să se lăpăsească de Olimpia, Iorgu și compania, la sugestia unui sofer pe care îl cunoaște de câteva ore și a unei fiice pe care o cunoaște de 22 de ani? Soferul o o cunoaștea prin nouă ca să poată determina o schimbare atît de radicală, iar fiica o o cunoaștea prea puțin pentru a-l convinge abia acum de necesitatea unor măsuri „revoluționare”. Prin urmare, personajul o prea puțin convingător în prima ipoteză și de loc convingător în cea de a doua.

Cît privește „piesele” colectate, ele ar putea fi într-o măsură vizibile din punct de vedere artistic, dacă autorul n-ar fi omis câteva erori în caracterizarea lor: aceste personaje sînt de o practică catastrofală, seamănă prea mult între ele ca mod de comportare și vorbire, de unde imposibilitatea de a le distinge altfel decât prin nume, vorbirea prea asemănător cu personajele lui Caragiale. Iată și câteva (extrem de puține) exemple: „Cine al venit cu toate hoarfele aste v-am rămas și te-am instalat în bui cu neprecupțutul ala de Iorgu, de ziceai: „Uită, soră, că ești fost, că a dai napasta pe noi și singele apă nu se face”. „Care ziceai să treacă de la mine o lună, două, plină vă faceți un rost, și stați pe capul meu de șase ani...”. „Val, soră, cum vorbești!”. „O! maeștr! „Da!... Că fără mizeral... — Ce? — Care va să zică, nu se poate. — Asta, ce-i drăpănaș a?... „Cum era a-o las? Tu șiți cît tîn eu la ea...”. „Zic eu: Care pe cine? Pe Cojan, că numai pe el l-a arestat...” (s. n.); „Nu te crezi nici moartă...”. „Inchizi ochi să aștepe, cum îți spun, eu și dacă nu dorm oleacă după-masă, sînt moartă, și-l simț cum se uită la mine”. „Să n-o lăsm, frate, eu nu mă pîn dimpotrivă... Da! dacă vrea să n-asculte cîmva pe mine, care se cheamă că-s pălîm — să nu se bage...”. „Politica fără sacrificii, care va să zică, tant! Plușeri, se cheamă că nu se poate!”. „Aveam o multime de telefoane și toate sunau...Cling, cling, cling...” etc., etc. Am citat un dînt-un personaj, sau două, ci din... șapte. Mai mult, chiar profesorul Teodoru personaj cît și... pozitiv, a prelat de la neamurile respective limbajul caragialesc: „Nu te bage, frate, lasă...”, „V-am plătit eu destul... Nu mai pupați!”. Și pe tonul acesta decurg multe dialoguri din piesă, din care nu lipsește în orice caz „soră” și „frate”.

Cuiv redacția revistei „Teatrul” ar fi trebuit să-și spună cuvîntul, înaintea altor reviste și, evident, înaintea teatrelor. O discuție serioasă cu autorul ar fi dus, fără îndoială, la repararea unor defecte ale piesei, ceea ce ar fi constituit un real ajutor pentru colectivele teatrale care s-au decis ori se vor decide să o pună în scenă.

„Punctul culminant” continuă, într-un fel, „Îndrăzneala” pe direcțiile ei principale, prelungind dezbaterile într-un plan etic. Cunoaștor al vieții și psihologiei tîrârilor, Gh. Vlad a dat și de data aceasta o lucrare profund autentică, rod al contactului direct cu realitățile actuale ale satului colectivizat. Personajele care luplau în „Îndrăzneala” pentru triumful unui punct de vedere înalt în procesul de producție, se angajează aici într-o bătălie mai puțin spectaculoasă dar tot atît de dramatică în apărarea eticii noi, a cinstei colectiviste, Păun Ciocileu, devenit acum șefedinte al colectivei, trece printr-un dureros proces de conștiință provocat de gestul fiului său, Teodoru, care, la îndemnul lui Cocărețu, își însușește din bunurile comune. Dacă Tudor ar fi fost investit cu o substanță dramatică mai densă, dacă nu s-ar infătășa atît de inconsistent și sters, am asista la înec într-un proces interesant de ordin moral, prilejuit de frământările acestui tînr, asupra cărora opinia colectivă exercită o influență hotărîtoare. Dramaturgul, însă, nu a accentuat dezbaterile pe acest personaj.

În schimb, apar aici o serie de personaje noi care concentrează trăsături morale demne de relevat. Între ele se remarcă în primul rînd Ciocăca, pe care noile condiții îl transformă dintr-un om retras și închis în sine într-un colectivizat activ, plin de inițiativă și entuziasm. El face parte din aceeași familie spirituală cu Păun Ciocileu (cel din „Îndrăzneala”), asuzîndu-l sub o modestie și o timiditate cuceritoare inepuizabile rezerve de energie și generozitate sufletească. Lipsit de acea ostentație caracterologică, merită să secolă personajul din „obșnuit” — pe care o înțîlim în destule lucrări de teatru sau muză — Ciocăca își definește trăsăturile de om contemporan fără paraliză, în împrejurări obișnuite, dintr-o convingere intimă că tot ceea ce face trebuie să slujească nemijlocit cauza colectivă. Prezența lui este o cucerire a dramaturgului în efortul către aprofundarea psihologică a personajelor, prin redarea complexității reale a eroului contemporan.

Dacă personajele ca Vasile Ciocăca sau Tîfan (acesta din urmă, desși episodice, foarte bine conturat și reprezentativ pentru procesul de înfrîngere a deprinderilor și practicilor mercantile, tinînd de mentalitatea individualistă) constituie un câștig evident al piesei, alte personaje nu și găsesc locul pe care-l merită în acțiune. Este vorba de Lisandru mai ales, pe care, dată fiind calitatea lui de secretar de partid, l-am fi vrut mai activ, mai viu, așa cum îl știam din prima piesă a lui Gh. Vlad. Am fi dorit, de asemenea, de la talentatul dramaturg un spor de adîncime analitică în caracterizarea lui Păun Ciocileu, care în „Îndrăzneala” trăia la o tensiune dramatică înaltă dar care în „Punctul culminant” este cumva simplificat.

Dincolo de carențele semnalate, piesa înregistrează un progres sensibil al scriiturii în direcția construcției conflictului și personajelor, precum și în direcția cizelării expresiei literare. A fost evitată împărțirea rigida în „alb” și „negru” a personajelor, graduația scenică este mai precisă, replicile au densitate și nerv, textul a fost curățat de acele regionalisme care, în „Îndrăzneala”, apăsat limbajul eroul și îngreunau receptarea sensurilor. Experiența literară, practica reportajistică i-au folosit lui Gh. Vlad în realizarea unor personaje și conflicte dramatice de intensă actualitate și de autenticitate incontestabilă: „Punctul culminant”, fără a însemna, firește, un „punct culminant” în creația aflată încă în plină dezvoltare a acestui dramaturg, reprezintă o treaptă superioară într-o evoluție pe care o nădăjduim din ce în ce mai rodnică.

Buna inițiativă a revistei „Teatrul” de a publica piese originale, la care se adaugă aceea de a le supune unei discuții „de canela” (sau apărut pînă în prezent relațiile discuțiilor pe marginea pieselor „Sonet pentru o pănușă” și „Punctul culminant”) trebuie dublat de o judecătoare alegere a lucrărilor destinate publicării. Chiar la o privire superficială asupra sumarului din ultimul timp al revistei ne putem da seama că specia care domină covârșitor este comedia. (La lucrările analizate trebuie să adăugăm comediele lui S. Fărcășanu și Al. Mirodan, precum și mult prea facilele miniaturi ale lui Mircea Crisan, Al. Andy și R. Stănescu). După cum o dramaturgie nu se poate constitui numai din comedii, tot astfel o revistă de specialitate nu-și poate defini profilul exclusiv (sau aproape exclusiv) prin publicarea de comedii. Atenție, așadar, la diversitate!

Dumitru Solomon

¹⁾ Am înțeles intenționat că o parte a comediei lui S. Fărcășanu „Sonet pentru o pănușă” a cărei premieră a avut loc recent. Cît privește piesele „Noaptea e un stetic bun” de Al. Mirodan și „Prietenii de Lucia Demetrius” născut constituit obiectul unui articol viitor, deoarece scopul că o continuare a discuției pe marginea pieselor publicate în revista „Teatrul” este cît se poate de utilă.

Preambul la o discuție despre poezia tinerilor

În reformatul asupra presei literare prezentat la plenara Comitetului Uniunii Scriitorilor și în dezbaterile care au urmat, poezia a ocupat un loc de seamă. Cum este și firesc, a fost pus în evidență drumul ascendent al acestei poezii și faptul că peisajul nostru literar s-a îmbogățit în ultimii vreme. Sa face, cu satisfacție, constatările justă că „majoritatea poezilor noastre se consecută unei teme rașnă de un larg interes estetic, căușind să ridice în alipitul realismului socialist, experiențele lor de viață personale la înalte semnificații obștine”.

Aceste cuvinte privesc și poezia generațiilor noi. Se spune chiar, în mod explicit, în același referat, că perioada de activitate din ultimul timp a revistei noastre „a prilejuit și multor poezii mai tineri să se îndrepte către creații mai reprezentative pentru talentele lor și mai puternice năruș de autoul actualității”. Astfel de afirmări, precum și constatarea de plin acum ale cititorilor și criticilor în general, atestă o dată mai mult succesul poeziei tineri și contactul ei profund și stimulator cu transformările revoluționare din țara noastră.

Totodată însă au ieșit în relief, în dezbaterile aceleiași plenare, anumite manifestări prezente și în poezia tinerilor, demne de o legitimă rezervă, s-au citat exemple de deficiențe și de tendințe greșite în unele lucrări ale cîteva din tinerii poezii, cu care, firește, nimeni nu poate fi de acord. Versurile bune se învecinează — cum spune referatul plenarei — nu o dată, în concordanță revistelor literare, cu versuri slab realizate artistic. Se constată, de exemplu, pe bună dreptate, că în revistele noastre „proliferează de la o vreme o lirică pseudo-filozofică” care contrastează izbitor „cu autentică lirică reflexivă”, precum și „versuri enumerative, preocupate să înregistreze sec. amănunțit din jur”. Aceste producții lirice folosesc în primul caz „o imagistică abstractă, incilicită” etc. și în al doilea caz „disprețul pentru orice intervenție a imaginatiei și gatul prozaimului”. Constatarea referatului pun în cauză chiar, în mod limpede, poezia publicată în colecții. „Luceafărul” colecție despre care afirmăm că este amenințată să devină din ce în ce mai palidă.

Observațiile de mai sus rezumă și pun un accent justificat pe o serie de lacune, care dacă nu ating adevărul fundamental asupra vitalității și fecundității poeziei noastre tineri, trebuie totuși confirmate o dată mai mult și luate, în continuare, în examen. Redacțiile revistelor sînt puș și ele în cauză, pe bună dreptate, pentru o insuficiență atenție și exigență în publicarea unor materiale poetice și în selectarea lor inițială. În această privință trebuie să ne recunoaștem și noi, revista „Luceafărul”, partea noastră de vină.

O problemă a poeziei tineri cu mai multă experiență și a desfășurării actuale a activității lor, există în modul cel mai neîndolov, dacă ne referim la unele noi culegeri ale lor, apărute în ultima vreme, și la materialul pe care îl tipăresc în reviste. Unii din acești poezii manifestă o desăsurare fără deoială fecundă o lărgire și o aprofundare a viziunii lor. Este un fapt recunoscut că în poemele „Balada tîranului tînr”, „Șarja” și „Carității”, precum și în poezii mai scurte, Ion Georgehe marcează noi cuceriri poetice îmbucurătoare, deși el mai are de lucrat în deosebi la șlefuirea formei. Nicula Stănescu, de asemenea, ne-a dat poemul „Dreptul la timp”, publicat de revista

noastră, o dovadă că el poate atinge baze de inspirație noi și mai largi. Debutul său îl obligă însă la o mai mare atenție. El este pe punctul de a tipări un nou volum, pe care îl așteptăm, spre a vedea mai precis evoluția sa. Fîind unul din poezii cei mai dotați ai generației sale, se așteaptă de la el o sincerizare și mai deplină a resurselor sale de măiestrie și imagine, cu îmbogățirea substanțelor umane mai profunde a versului său. Dacă acestea se pot afirma demare ce ei doi poezii tineri de mai sus, nu același lucru s-ar putea susține despre lirica lui Ilie Constantin. Se manifestă la acest poet, după o opinie aproape generală, o străbătore în textul textului literar amur elemente secundare, a unor atitudini, am zice, de a doua mînă, față de planul de gîndire și expresivitate în care s-a angajat inițial. În sfîrșit — spre a citi în continuare încă un poet din cei apăruiți în colecția „Luceafărul” — un caz, din păcate, de regres vădit, calificabil critic cu multă ușurință, ni se pare acela al lui Florin Mihai Petrescu, în volumul publicat anul acesta.

Sub unghiul acestor cîteva exemplificări, trebuie să subliniem și noi constatarea referatului plenarei, că există la unii poezii — de altfel și tineri și mai în vîrstă — o „graba”, a publicării, care duce la consecrarea „facilității” și a „rețetelor”. Nerăbdarea tiparului în volum a versurilor, pe care o au unii autori tineri, a slăbit fără îndoială platforma pe care și-o crease la început colecția „Luceafărul”.

De altminteri, nici nu se poate face un abuz prea mare de cuvintele „poezie tînră”. În sensul de poezie în curs de experimentare și deci beneficiind de îngăduință, răbdarea și sprînjul special care trebuie să-l fie acordate în acest caz. O însemnată parte din producția poezilor noștri încă tineri ca vîrstă, manifestă, sau trebuie să manifeste, toate acele semne care dovedesc că poezii respectivi se află în zona răspunderii maturității. Fiecare din ei urmează deci să tragă consecințele unei asemenea atitudini de emancipare și conștiință a răspunderii lor actuale.

În ce privește poezia pseudo-filozofică, este adevărat că ea „tenuază” în ultima vreme mai multe pene tinere. Am gresit dacă am crede că este vorba de o poezie cu implicații etice de cît meditative. Avem a face mai mult cu experimentarea unei adevărate „furii a abstracțiilor” susținută pe calea unui metaforism cu orice preț și pe cănavaua cîtorva idei generale privind spațiul, timpul, mișcarea, existența vîrștelor, elementelor, naturii și iubirii, turnate apoi toate într-o formă mai dificilă care trebuie să dea impresia cugătării „adînci”. Uneori, acest fel de poezie pornește de la un fapt simplu și din această cauză, cum bine s-a spus în referatul plenarei, „trebuie să recurgă la o complicație inutilă a banalității și să caute fatal formulări ambigue spre a imprinșta plătină de aparență a lucrurilor pline de sens”. Versurile următoare ale lui Platon Părdău sînt în adevăr concludente, în ce privește această pornire de la faptul simplu și devierea lor spre expresia pretentioasă și cu „lîlc”: „Umblă în memorie escavatoarele cu pasul lor circular și uităm liniile acestea — niciodată însemnînd crenghi de unde-ncep să zboare păsările / toate amănuntele ca niște cuie negre / bătute-n pereți, în uși, în ferestre / ce nu pot să dispară decît odată / pe perții, cu ușile, cu ferestrele” (Steaua, nr. 8/1962). În alte versuri există o evidență conceptualizare și, ca urmare, o abstracțizare, chiar dacă ele vor să consemneze ceva precis: „Dimnețele au puritatea gravă a desprinderii o cului, pentru simplul fapt că el participă cu comonanții la o aceeași esență umană / Poetul se vede pe sine confundat cu omul prometeic și se închipuie avînd „stelele la îndemînă”, „capul de soare”, „pămîntul pe umeri” etc. Iși fac loc în această viziune tentații ascuse ale orgoliului „literaturii”, ale autoadmirației, simptome subiectiviste, foarte acute, dacă le cercetăm bine.

Nu putem enumera aici și alte aspecte, care trezesc rezervă, pe care le întîlnim în versul tînr. Avem impresia însă că unii poezii — spre a trăge o concluzie de ordin mai important — sînt lipsiți prea adesea tocmai de acea atitudine tipic tinerescă — în poezie — în orice alt domeniu — a înfrîntării deschise a problemelor importante ale vieții. Universul lor artistic poate fi variat în unele cazuri, dar considerat în verticală, cotele atinse de acest univers nu pot fi scoțite cote de profunzime. La unii, intuiția realităților actuale este vădit vie, dar ci ne dau senzația că există totuși să intre în luptă cu exprimarea mai deplină a acestei intuiții. Nu se manifestă suficient în versul lor o problematică și un patos etic, aspecte care constituie totuși accentul fundamental în efortul de construire a socialismului. De resortul lor cel mai direct, ar trebui să fie, în schimb, exprimarea climatului istoric al epocii, perceput în accentul lui specific cel mai adînc, în climatul de încercare etică concretă a oamenilor noi. Chiar pe contrapunctul unor observații și notații de amănunt, poetul trebuie să știe să deschidă cititorilor săi „drumul cel mai scurt” către curenții de înaltă tensiune care străbate faptele. El trebuie să prezinte lucrurile actuale din țara noastră pe dimensiunea lor completă, exterioară și interioară.

Activitatea ulterioară a criticilor noastre trebuie să se concentreze și mai mult asupra unora din constatările ieșite la iveală în dezbaterile plenarei Comitetului Uniunii Scriitorilor, care s-au dovedit bine venite, precum și asupra altor aspecte de desfășurare a poeziei noastre.

Revista noastră își propune, începînd cu numerele viitoare, să discute pe larg și în același timp cît mai concret, producția tînră în lirică. Ea invită pe colaboratorii săi, aștrași de fenomenul poetic, precum și pe colegii de la alte publicații — în revista lor sau a noastră — să participe cît mai activ la aceste dezbateri.

Dezvoltarea ascendentă a liricii realist socialiste merită un sprijin critic și mai susținut, mai ales pentru poezii tineri, iar din partea unora din critici, un sprijin mai consecvent în opinii și argumentat mai bine, atît pentru fiecare poet în parte cît și pentru fenomenul în general al poeziei lor, care are sarcina să oglindească o etapă istorică de noi cuceriri mărețe în viața și conștiința omului și societății noastre socialiste.

Dragoș Vrinceanu

PRIMA ZĂPADĂ — Fotografia: SORIN DAN

